

บทที่ 2 ภูมิสังคมไทไตคอง

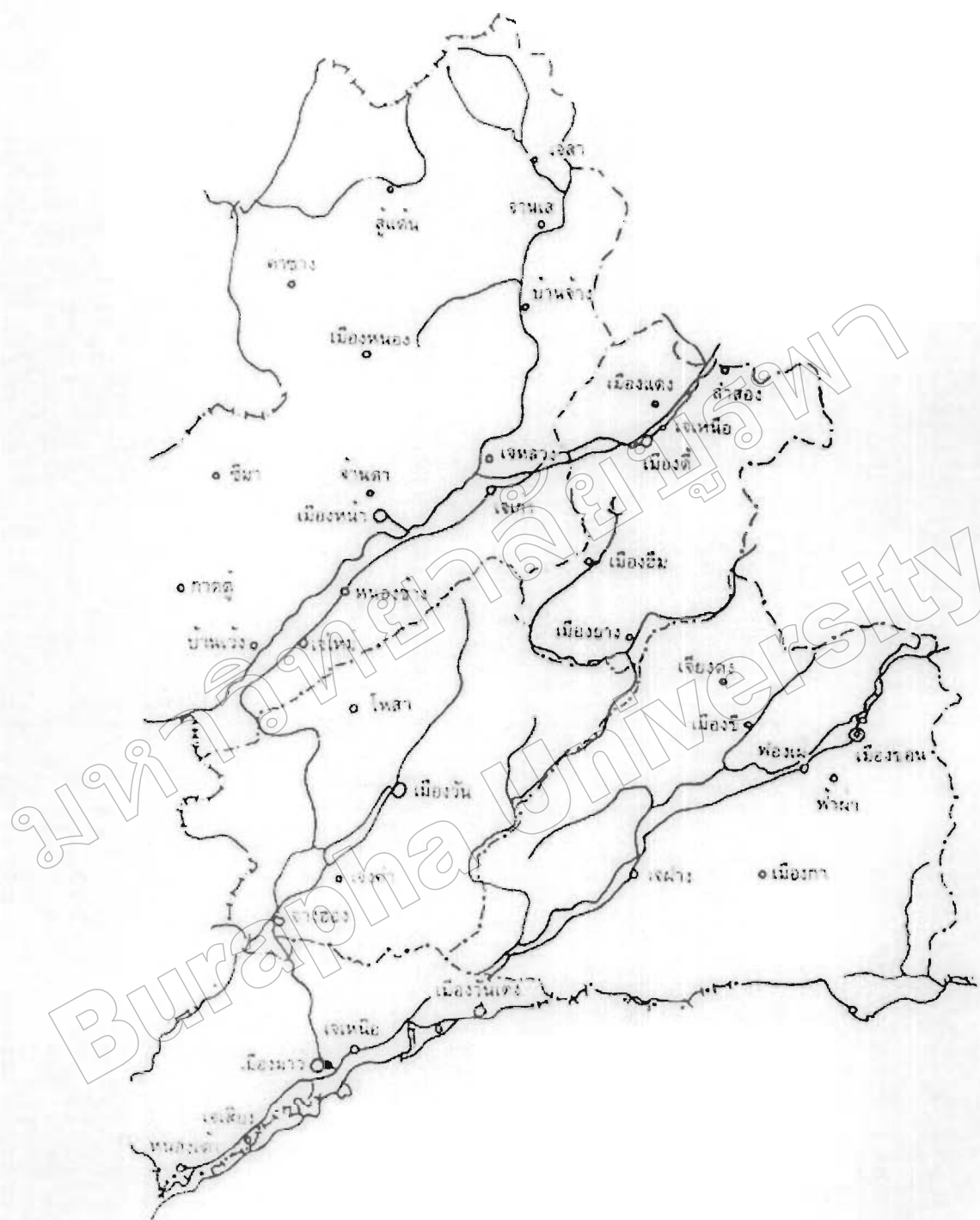
ชาวไทไตคองเป็นชนชาติที่อาศัยอยู่ในมณฑลยูนนาน มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เกิดจากสภาพภูมิศาสตร์เป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังมีบริบทต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทไตคอง ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับไตคองเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

ที่มาชื่อไตคอง

ไตคอง เป็นชื่อหัวเมืองชายแดนทางตะวันตกของยูนนาน ประเทศจีน คำว่า “ไตคอง” นั้นคนในท้องถิ่นออกเสียงว่า “เดือคอง” และคนจีนออกเสียงว่า “เดือหง” เขียนเป็นอักษรโรมันว่า Dehong มีความหมายว่า ไตแม่น้ำคอง หรือ ไตแม่น้ำสาละวิน เนื่องจากไทใหญ่และไทเหนือเรียกแม่น้ำสาละวิน ว่าแม่น้ำคอง รัฐบาลจีนได้ประกาศให้ไตคองเป็นเขตปกครองตนเอง เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2496 มีชื่อเต็มคือ เขตปกครองตนเองชนชาติไทและชนชาติจิงโพแห่งไตคอง (Dehong Dai and Jingpo Nationalities Autonomous Prefecture) ประคอง นิมมานเหมินท์ และ ตาวเซิงหว่า (2542, หน้า 17)

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงถิ่นที่อยู่ของชาวไทในมณฑลยูนนาน (ประคอง นิมมานเหมินท์ และ ตาวเซิงหว่า, 2542, หน้า 18)

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงถิ่นที่อยู่ของคนไทในเมืองใต้คง (ประคอง นิมมานเหมินท์ และ ดาวเชิงหวา, 2542, หน้า 20)

การปกครอง

เขตปกครองตนเองไคคัง ประกอบด้วย 3 นคร และ 3 อำเภอ ดังนี้

1. นครลู่อี้ ชาวไทเรียกว่า เมืองซอน
2. นครยู่ถี่ ชาวไทเรียกว่าเมืองมาว
3. นครหว่านติง ชาวไทเรียกว่าเมืองวันเตง มีความหมายว่าเมืองวันเที่ยง (ตะวันเที่ยง)
4. อำเภอหยิงเจียง ชาวไทเรียกว่า เมืองหล้า
5. อำเภอเหลียงเหอ ชาวไทเรียกว่า เมืองตี้
6. อำเภอหลงชวน ชาวไทเรียกว่า เมืองวัน

เมืองหลวง หรือที่ว่าการของเขตปกครองตนเองไคคัง คือ นครลู่อี้ หรือเมืองซอน

ภูมิศาสตร์ไคคัง

จางเฉิงหยวน และฟาวฮาว (张承源 方华, 1988 年 3 月) กล่าวว่าเขตไคคังมีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของที่ราบสูงหยินก๊วยและตอนใต้ของเทือกเขาหิงค์วัน และอยู่ระหว่างเส้นละติจูด 23°47" ถึง 25°20" และเส้นลองจิจูด 97°31" ถึง 98°43" มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 11,526 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศประกอบด้วยภูเขาและที่ราบ

ภูมิประเทศ

ไคคังอยู่ในเขตร้อน อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 20 องศา ร้อนที่สุด 38.8 องศา หนาวที่สุด 2.1 องศา ในฤดูหนาวมีน้ำค้างแข็งตกประมาณ 20 วัน ไม่มีหิมะ ฝนตกประมาณปีละ 1,700 มิลลิเมตร (http://www.lvyou114.com/Nav/city_intro.asp?cityID=465) นอกจากแม่น้ำคงหรือแม่น้ำสาละวินแล้ว ไคคังยังมีแม่น้ำลำธารอีกหลายสาย แต่ที่สำคัญคือ แม่น้ำหลงกับแม่น้ำมาว แม่น้ำหลงเกิดจากแม่น้ำสองสายไหลมารวมกัน สายหนึ่งคือน้ำหวาย ไหลมาจากเถิงชง อีกสายหนึ่งไหลมาจากเถียนกาวซาน ทั้งสองสายรวมกันเป็นแม่น้ำหลง ไหลผ่านเถิงชง เหลียงเหอ หยินเจียง ไหลเข้าพม่านอกจากน้ำหลงและน้ำมาวแล้ว ไคคังยังมีแม่น้ำใหญ่อีกหลายสาย เช่น แม่น้ำซอน แม่น้ำวู้ เป็นต้น

ประคอง นิมนานเหมินท์ และดาวเซิงหวา (2542 , หน้า 19) กล่าวว่า ไคคังมีความอุดมสมบูรณ์เพราะดินดี กล่าวได้ว่า เพาะปลูกพืชไคคังอกงาม บนภูเขาเป็นป่าไม้ มีดิน ไม้มากมายหลายชนิด และมีดิน ไร่จำนวนมาก ไม้ไผ่ใช้การก่อสร้างและทำเครื่องจักสาน ส่วนหน่อไม้ เป็นอาหารที่

คนได้คงตลอดจนคนต่างจังหวัดต่างมณฑลชอบรับประทานมาก ในเขตใต้คงมีต้นไม้ที่สำคัญชนิดหนึ่งคือ ต้นรุง ซึ่งชาวไทยใต้คงเรียกกันว่าต้นสง ต้นสงเป็นต้นไม้ประเภทเดียวกับต้นไทร แตกกิ่งก้านสาขามาก มีใบหนา ใต้ต้นสงจึงร่มรื่นเป็นที่เล่นของเด็ก ๆ ซึ่งพากันมาจับกิ่งและรากของกิ่งที่ห้อยลงมาโหนเล่นเป็นชิงช้า บางทีก็เก็บใบสงมาพับเป็นของเล่นต่าง ๆ ในใต้คงมีต้นสงเกือบทุกหมู่บ้าน จนต้นสงแทบจะเป็นสัญลักษณ์ของชาวไทยใต้คง ชาวไทยใต้คงเชื่อกันว่าต้นสงเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ให้ความคุ้มครองหมู่บ้านและประชาชน จึงมีการเซ่นสรวง ใช้ค้ายูงและใช้ไม้ค้ำต้นสง นอกจากนี้ใต้คงยังมีพืชอีกมากมายชนิดจึงมีคนเรียกใต้คงว่า “ดินแดนแห่งพืช”

ป่าในเขตใต้คงมีสัตว์ป่าและนกหลายชนิด ได้แก่ กวาง เสือ หมี ลิง หมูป่า วัวป่า กระต่าย งู นกยูง นกแก้ว นกยาง ฯลฯ ในน้ำมีสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง ปลา เต่า ปู เป็นต้นเนื่องจากในเขตใต้คงมีสัตว์มากมายจึงมีคนเรียกใต้คงอย่างหนึ่งว่า “สวนสัตว์ธรรมชาติ”

ประชากร

ประชากรในเขตใต้คงประกอบด้วยชนชาติกลุ่มใหญ่ 6 ชนชาติ ได้แก่ ชนชาติไท ชนชาติจิง โทหรือกะฉิ่น ชนชาติลีซอ ชนชาติเต็งอองหรือปะหล่อง ชนชาติอาขางและชนชาติฮั่นหรือจีน ประชากรทั้งหมดมีประมาณ 106,7800กว่าคน จากการสำรวจสำมะโนประชากรทั่วประเทศจีน พ.ศ. 2548 ปรากฏว่าทั่วเขตใต้คงมีชาวไทย 340, 300 คน นับเป็น ร้อยละ 32 ของยอดรวมประชากรทั่วทั้งเขต (<http://www.rgbb.ws/article/1002/2014/6203.html>)

ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์

ชาวไทยใต้คงเรียกตัวเองว่า “ไตหลวง” ตรงกับ “ไทใหญ่” นั่นเอง จดหมายเหตุของชนชาติฮั่นเรียกชาวไทยใต้คงว่า “ต้าปายฮี้” มีความหมายตรงกับ ไทหลวง ชาวไทยใต้คงแยกเป็นสองสาขา ชาวไทที่อาศัยในนครลู่ซี อำเภอหิงเจียง อำเภอหล่งชวน อำเภอเหลียงเหอ ได้แก่แถบเมืองซอน เมืองตี เมืองวันและเมืองหน้าเป็นสาขาหนึ่ง มักเรียกกันว่า “ไทเหนือ” ชาวไทที่อยู่ใต้นครยู่ลี่ ได้แก่ แถบเมืองมว เมืองวันเตียง เป็นอีกสาขาหนึ่ง มักเรียกกันว่า “ไทใต้”

ประคอง นิมมานเหมินท์ และ ดาวเชิงหวา (2542, หน้า 34) อ้างว่า หลักฐานจากตำนานเมืองต่าง ๆ ตลอดจนจดหมายเหตุของจีน แสดงให้เห็นว่า เมื่อประมาณ 1,000 ปีมาแล้ว มีรัฐไทที่เป็นเอกราชและรวมเครือข่ายเป็นแบบสมาพันธรัฐครอบคลุมบริเวณตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑล

ยูนนานและบริเวณตอนเหนือของพม่า ศูนย์กลางการปกครองและวัฒนธรรมอยู่ที่เมืองมว หรือ
 ยู่ลี่ ในเขตปกครองตนเองได้คงในปัจจุบัน ตำนานของชนชาติไทจากแหล่งต่าง ๆ (ฉัตรทิพย์
 นาถสุภา พงสาวดารเมืองไท) เครือเมืองกุ่มเมือง (คำนำ หน้า i-ii) เช่น ตำนานไทใหญ่ ตำนานไทพ่า
 เกินอัสสัมเป็นต้น กล่าวถึง เมืองมวว่า เป็นรัฐที่เก่าแก่ที่สุดของชนชาติไท ชาวไทถิ่นต่าง ๆ
 เคลื่อนย้ายไปจากเมืองมว (เจียงยั้งเหลียง “เล่าเรื่องประวัติเมืองมว” แปล โดยทองแถม นาถจำนง
 เมืองโบราณ ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (พงสาวดารไทอาหม) Ahom Buranji) ก็กล่าวถึงเจ้าเสื่อข่านฟ้าซึ่งอพยพ
 ผู้คนเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในมณฑลอัสสัมของอินเดียว่าเคยอยู่ที่เมืองมวมาก่อน อาณาจักรเมือง
 มวจึงนับว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาศาสตร์ชนชาติไทเป็นอย่างยิ่ง

ตำนานเมืองหลายฉบับกล่าวถึงขุนลูขุนโตว่าเป็นผู้ก่อตั้งอาณาจักรเมืองมว เมืองหนึ่ง
 เมื่อพันกว่าปีมาแล้ว ตำนานเมืองมวมีนิทานปริမ်ปราเล่าว่า ขุนตึงคำลูกนางพญานาคแห่งแม่น้ำมว
 ได้รับการแต่งตั้งจากกษัตริย์น่านเจ้าให้เป็นเจ้าฟ้าแห่งอาณาจักรเมืองมวเมื่อ พ.ศ. 1305 ตำนานไท
 ใหญ่ฉบับหนึ่งเล่าว่า ขุนฟองคำได้รับแต่งตั้งจากกษัตริย์ต้าหลี่ให้เป็นกษัตริย์เมืองมวหลวง และ
 ได้รับการสถาปนาให้เป็นเจ้าฟ้าหลวงเมียวพงอาณาจักรเมืองมวในสมัยต่อมาได้ขยายอาณาจักร
 ออกไปและมีชื่อว่าอาณาจักรเมืองหมอกขามวหลวงโกสัมพี (ภาษาท้องถิ่นออกเสียงว่าโกจำปี)

กษัตริย์อาณาจักรเมืองมวที่มีชื่อเสียงมากคือเจ้าเสื่อข่านฟ้า ซึ่งตามตำนานเล่าว่าเป็น
 โอรสของเจ้าฟ้าแมวปู้หรือเมียวปง มีมารดาชื่อนางหวางแจ้ ซึ่งถูกขับออกจากวังขณะตั้งครภ์
 นางหวางแจ้คลอดลูกชายแฝด 3 คนที่หมู่บ้านน้ำกำยหม้อ เจ้าเสื่อข่านฟ้าเป็นลูกชายคนที่ 2 ชื่อเดิม
 ว่า ขุนยี่ขางคำ ขณะที่อยู่ที่หมู่บ้านน้ำกำยหม้อและกำลังเกี่ยวหญ้าคาอยู่นั้น เสื่อใหญ่ตัวหนึ่ง
 กระโดดออกมาจากพงหญ้าขึ้นข่วนหลังขุนยี่ขางคำ ขุนยี่ขางคำและขุนสามหลวงน้องชายช่วยกัน
 ตะโกนจนเสื่อกระโดดหนีไป ขุนยี่ขางคำถูกเสื่อข่วนหลังเป็นรอยยาว เมื่อขึ้นครองเมืองจึงมีนามว่า
 เจ้าเสื่อข่านฟ้า

ตำนานบางฉบับเล่าถึงการขึ้นเป็นกษัตริย์ของเจ้าเสื่อข่านฟ้าว่า เนื่องจากกษัตริย์องค์ก่อน
 สิ้นพระชนม์ บรรดาเสนาบดีจึงทำพิธีเสี่ยงคล้ายกับพิธีเสี่ยงม้าอุปการของอินเดีย โดยจัดงานเช่น
 สรวงเทวดาอธิษฐานว่าจะปล่อยม้าสี่ตัวออกจากตัวเมือง ถ้าม้าไปคุกเข่าต่อหน้าคนไหนก็จะเชิญคน
 นั้นมาเป็นพระเจ้าแผ่นดิน พอเช่นจบก็ปล่อยม้าออกไป ม้าวิ่งรอบเมือง 3 รอบแล้ววิ่งมาถึงริมหนอง
 แห่งหนึ่ง แล้วไปคุกเข่าต่อหน้าชายเียนซึ่งเป็นคนรับจ้างเลี้ยงควาย ขุนนางจึงเชิญชายเียนเข้าวัง ให้
 อภิเษกสมรสกับธิดาพระเจ้าแผ่นดินและให้สืบอำนาจเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ตั้งชื่อให้เป็นเจ้าเสื่อข่าน

ฟ้า ดำเนินสำนวนนี้อธิบายที่มาของชื่อไว้ เพราะเวลาชาเขียนเลี้ยงควายริมหนองเคยจับเสื่อเผือกได้
 ดำเนินอีกฉบับหนึ่งกล่าวว่า เมื่อเจ้าเสื่อข่านฟ้าขึ้นครองเมืองมาวฤณอำนาจแล้วก็พยายาม
 ขยายอิทธิพลของตน ในปีพ.ศ.1855 เจ้าเสื่อข่านฟ้าได้ย้ายไปตั้งเวียงใหม่ที่เจ้าไฮ ต่อมาในปี พ.ศ.
 1857 ได้ย้ายราชธานีไปที่เจ้าหลาน ใน พ.ศ. 1860 ได้ยกทัพ โกสัมพี ไปถึงเมืองแสเชียงคู่ ในปี พ.ศ.
 1862 ยกทัพไปรบทางทิศตะวันออก ไปถึงเชียงรุ่ง เชียงตุง ลำพูน ลำปาง เชียงแสน เชียงราย
 เชียงใหม่ ถึงเมืองหลวงผาเสื่อตอง พ.ศ. 1863 ยกทัพไปรบชนะเมืองเวสาลี (อัสสัม) และ พ.ศ. 1905
 เมืองพม่าตกอยู่ในอำนาจของเจ้าเสื่อข่านฟ้า

ความดังกล่าวนี้เป็นตำนานที่อาจเกินจริงไปบ้าง แต่ก็น่าจะแสดงให้เห็นว่าเจ้าเสื่อข่านฟ้า
 มีเดชานุภาพมาก

ศาสตราจารย์เจียงยั้งเหลียง (1983, หน้า 22) ได้ศึกษาจดหมายเหตุต่าง ๆ ของจีนและ
 สรุปว่า “เสื่อข่านฟ้าเคยรวบรวมกลุ่มชาวไทยในเขตใต้คงให้เป็นของตนเองทั้งหมด กลายเป็นเจ้าฟ้าผู้
 ยิ่งใหญ่คนหนึ่งในเขตชาวไทยภาคตะวันตกของมณฑลยูนนาน”

ในมณฑลยูนนานนั้น เนื่องจากเจ้าเสื่อข่านฟ้าแจ้งเมืองและยึดเอาหัวเมืองไทใหญ่ต่าง ๆ
 ไว้ได้เป็นจำนวนมาก ราชสำนักราชวงศ์หยวนจึง ได้ส่งกำลังเข้ามาปราบปรามหลายครั้ง ในปี พ.ศ.
 1855 และ พ.ศ. 1889-1891 แต่ไม่อาจเอาชนะได้ จึงหันมาเกลี้ยกล่อมให้สวามิภักดิ์แทน ใน พ.ศ.

1898 หลังจากเจ้าเสื่อข่านฟ้าได้แต่งตั้งให้ราชบุตรเป็นราชทูตไปถวายเครื่องบรรณาการที่กรุงปักกิ่ง
 แล้ว จักรพรรดิราชวงศ์หยวนก็ได้แต่งตั้งเจ้าเสื่อข่านฟ้าให้เป็นเจ้าแสนหวีฟ้าอาณาจักรลุงชว
 นปกครองหัวเมืองไทใหญ่ต่าง ๆ ที่ยึดมาได้

เมื่อเจ้าเสื่อข่านฟ้าสิ้นพระชนม์ ราชบุตรผู้ที่มีนามว่าเจ้าเสื่อลุ่มฟ้าได้รับการสถาปนาจาก
 ราชสำนักจีน ให้เป็นเจ้าแสนหวีฟ้าลุงชวแทน ในปี พ.ศ.1931 เจ้าเสื่อลุ่มฟ้าได้ยกทัพเข้าโจมตี
 หัวเมืองต่าง ๆ ของยูนนาน แต่ถูกกองทัพราชวงศ์หมิงต่อต้านจนต้องยอมจำนน เมื่อเจ้าเสื่อลุ่มฟ้า
 สิ้นพระชนม์ ทางราชสำนักราชวงศ์หมิงก็ได้ดำเนินนโยบายแยกดินแดนลุงชว น คือแยกเอาเมือง
 แสนหวี เมืองยาง เมืองตั้ง เมืองซอน เมืองหล้า เมืองแลม เมืองกึ่งม่า เมืองดี ฯลฯ ออกมาให้พัน
 อำนาจการปกครองของลุงชว นมาขึ้นต่อราชสำนักราชวงศ์หมิง โดยอยู่ในความดูแลของมณฑล
 ยูนนาน

ราชบุตรของเจ้าเสื่อลุ่มฟ้าที่สืบราชบัลลังก์เมืองมาวคือเจ้าเสื่อห่มฟ้าซึ่ง เป็นกษัตริย์ที่
 เก่งกล้าสามารถ เชี่ยวชาญในการรบ ได้ขยายอาณาเขตและอิทธิพลไปยังดินแดนใกล้เคียงอีกครั้ง

หนึ่ง จักรพรรดิราชวงศ์หมิงได้สั่งให้เจ้าเสื่อห่มฟ้าถอนทหารและคืนดินแดนที่ยึดไว้ได้ เจ้าเสื่อห่มฟ้าได้ส่งราชทูตไปถวายเครื่องบรรณาการ แต่ไม่ยอมคืนดินแดน ทั้งยังขยายดินแดนออกไปอีก กองทัพราชวงศ์หมิงจึงยกมาปราบปราม แต่ก็พ่ายแพ้เจ้าเสื่อห่มฟ้าถึงสองครั้ง จักรพรรดิราชวงศ์หมิงได้ส่งกำลังจากมณฑลต่าง ๆ เช่นมณฑลเสฉวน กุ้ยโจว หูหนาน กวางตุ้งและนานกิง มาปราบ ลูซวน 3 ครั้งในช่วงปี พ.ศ. 1985 ถึง 1991 จึงสามารถสถาปนาจักรเมืองมาหรือลูซวนได้ในที่สุด หลังจากนั้นจักรพรรดิก็ก๊กอ๋านาจู่ซือเจ้าถิ่น (เจ้าฟ้าในไต้หวัน) ได้แบ่งออกเป็น 10 ภูเข่า ซึ่ง ภูเข่าของทุกเมืองมีอำนาจพอ ๆ กัน ไม่มีใครสามารถเป็นผู้กุมอำนาจทั้งหมดได้ ภูเข่าทั้ง 10 ได้แก่ นานเตียน (เมืองตี) การอ่าย (เมืองหน้า) หล่งชวน (เมืองวัน) หมางซื่อ (เมืองซอน) เมืองมา จานตา เจฝาง หัวสา หน้าสาและจานเส

จนกระทั่ง พ.ศ. 2392 ประเทศจีนเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน การปกครองแบบภูเข่าก็สิ้นสุดลง จีนประกาศให้ดินแดนต่าง ๆ ในเขตไต้หวันรวมกัน เรียกว่า “เขตปกครองตนเองแห่งไต้หวัน” มีผู้ปกครองเป็นชนชาติส่วนน้อย ให้ดูแลปกครองตนเอง โดยมีคณะกรรมการบริหาร

ในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองนี้ ศาสนาได้รับการกระทบกระเทือน พระสงฆ์จำนวนหนึ่งได้อพยพไปอยู่ในประเทศพม่า แต่สำหรับชาวไทยในเขตไต้หวันไปก็ยังคงดำเนินวิถีชีวิตแบบเดิม คือทำนาทำไร่ และการค้า โดยอยู่ร่วมกับชนกลุ่มอื่น ชนชาติจีนหรือฮั่นได้เข้าไปมีอิทธิพลด้านวัฒนธรรมในเขตปกครองตนเองไต้หวันค่อนข้างมาก จนเห็นได้ชัดเจนว่าชาวไทยในเขตนี้รับอิทธิพลจีนมากกว่าชาวไทยในสิบสองปีนนา

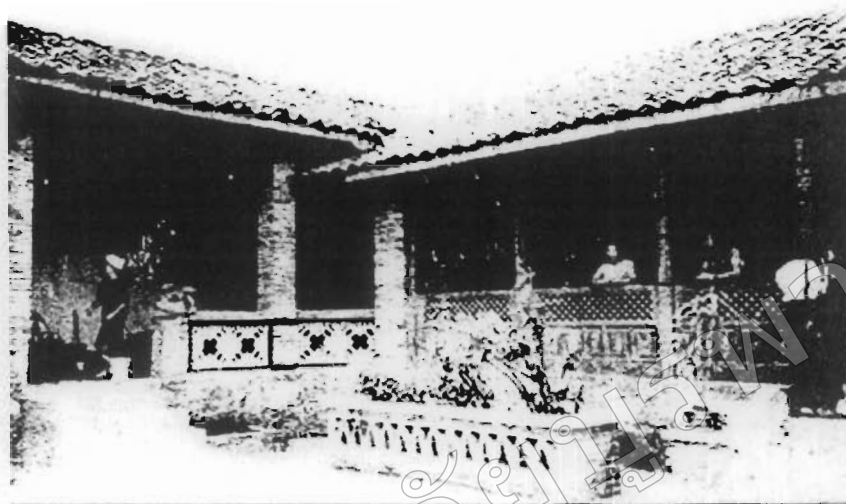
ที่อยู่อาศัย

ประคอง นิมนานเหมินท์ และดาวเจิงหวา (2542, หน้า 38) กล่าวว่า ชาวไทไต้หวันก็เช่นเดียวกันกับชาวไทยที่อาศัยอยู่ในที่ต่าง ๆ ชอบอยู่ติดน้ำ ตั้งหมู่บ้านริมแม่น้ำลำคลอง เพราะเหมาะแก่การเลี้ยงชีพ หมู่บ้านชาวไทยจึงกระจายตามทีราบลุ่มเขตไต้หวัน บ้านของชาวไทยไต้หวันมีสองแบบ ชาวไทที่อยู่ในเมืองซอน เมืองหน้า เมืองวัน เมืองตี นิยมสร้างบ้านติดพื้นดิน ไม่มีใต้ถุน คล้ายบ้านของคนจีน ทำจากไม้ หิน ดิน และ อิฐ หลังคาบ้านมุงกระเบื้องหรือฟางข้าวหรือหญ้าคา ปกติครอบครัวหนึ่งจะสร้างเรือนสามหรือสี่หลัง ถ่อมเป็นสี่เหลี่ยม ตรงกลางเป็นเรือนหลังสำคัญที่สุด เรียกว่า “เรือนหลวง” ปกติจะสร้างบ้านหันหลังให้ภูเขา เรียกว่า “อิงคอย” มีการกั้นเรือนหลวงเป็น

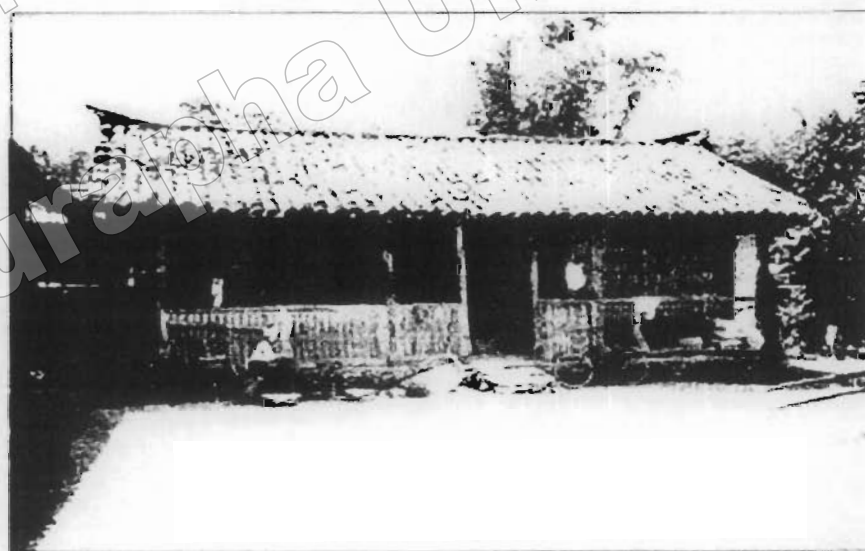
สามห้อง ห้องตรงกลางเป็นที่รับแขกและที่เช่นไหว้บรรพบุรุษ สองห้องที่อยู่ด้านริมเป็นห้องนอน ปกติเรือนหลังที่อยู่ทิศตะวันออกจะใช้เป็นที่เก็บของ หรือคอกควายหรืออาจมีห้องนอนด้วยส่วน เรือนหลังที่อยู่ทิศตะวันตกจะเป็นเรือนครัว ปัจจุบันบางบ้านให้ส่วนที่อยู่ทางทิศตะวันออกเป็น เรือนครัว

บ้านชาวไทเมืองมวที่อยู่ในเมืองคล้ายคลึงบ้านชาวไทในเมืองขอนแก่น ส่วนชาวไทเมือง มวที่อยู่นอกเมืองนิยมสร้างบ้านยกพื้น มีใต้ถุน เหมือนบ้านชาวไทที่พบทั่วไป หลังคาบ้านมุง กระเบื้องหรือฟางข้าวหรือหญ้าคาข้างล่างเป็นที่เก็บของและห้องครัว ข้างบนเป็นที่รับแขกและ ห้องนอน

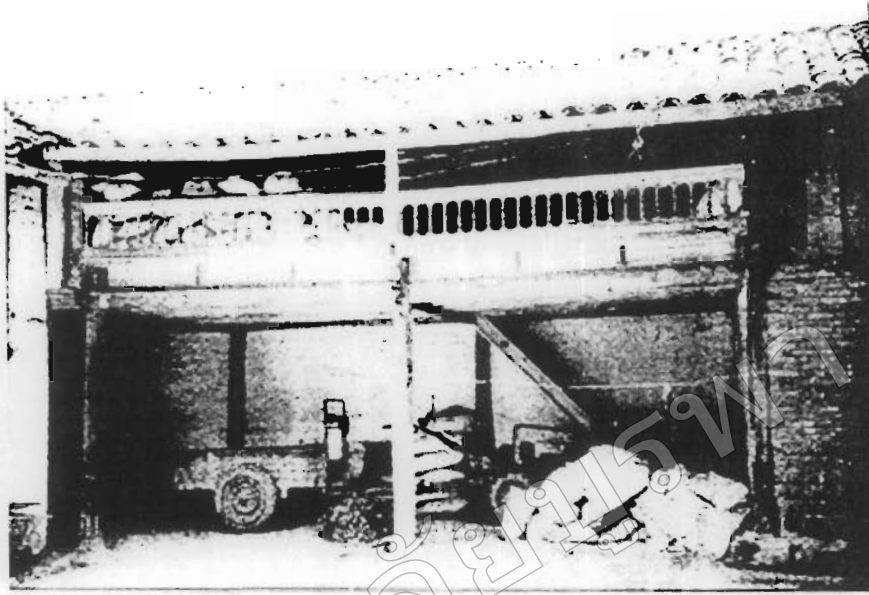
ชาวไทได้คงมองบ้านเป็นปัจจัยสำคัญในชีวิตครอบครัว มีสุภาษิตว่า “ผานให้มีเฮิน เง่อ ให้จางปลายฝน” หมายความว่า “ไม่ว่าจนถึงขนาดไหนขอให้มีบ้าน ไปถึงขนาดไหนก็ขอให้รู้จักหลบ ฝน” เพราะที่บ้านไม่เพียงแต่เป็นที่อยู่อาศัยและที่รวมของสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น ยังเป็นที่อยู่ อาศัยของผีบรรพบุรุษด้วย ดังนั้นชาวไทได้คงจึงให้ความสำคัญและความสนใจแก่บ้านมาก ก่อนที่ จะสร้างบ้านใหม่ต้องให้หมอดูช่วยเลือกวันสิริมงคลสำหรับเป็นวันเริ่มการก่อสร้าง ถ้าสร้างบ้าน ส่วนที่เป็น “เฮือนหลวง” เสร็จ ต้องจัดงาน “ขึ้นเฮินใหม่” ทำพิธีและเลี้ยงแขก ฉลองอย่างเต็มที่ พิธีกรรมขึ้นบ้านใหม่ของชาวไทได้คงจะแสดงถึงการอพยพและการแสวงหาที่อยู่อาศัยของ บรรพบุรุษของตนดังกล่าวแล้ว

ภาพที่ 3 บ้านสมัยใหม่ทำด้วยอิฐและ ไม้จริง คำนซ้ายเป็นเรือนครัว ด้านขวาเป็นเรือนพักอาศัยและ
รับแขก (ประคอง นิมมานเหมินท์ และ ดาวเชิงหวา, 2542, หน้า 39)

ภาพที่ 4 บ้านคนไทได้คงที่เมืองขอนแก่น พื้นเตี้ย ๆ ฝาผนังเป็น ไม้ไผ่สานหลังคามุงกระเบื้อง
(ประคอง นิมมานเหมินท์ และ ดาวเชิงหวา, 2542, หน้า 38)

ภาพที่ 5 เรือนเก็บสัมภาระ บางที่ก็เลี้ยงสัตว์ไว้ได้ถุน (ประคอง นิมมานเหมินท์ และ ดาวเชิงหวา, 2542, หน้า 40)

อาหารการกิน

ประคอง นิมมานเหมินท์ และ ดาวเชิงหวา (2542, หน้า 41) ได้กล่าวถึง ชาวไทได้คงว่า ปัจจุบันรับประทานข้าวเจ้าเป็นอาหารหลัก ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวไทได้คงเล่าว่า รับประทานข้าวเจ้าเป็นอาหารหลักเป็นเวลานานมาแล้ว แต่ก็น่าจะเป็นไปได้ว่า ในสมัยก่อนเคยรับประทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก ชาวไทได้คงเรียกข้าวเจ้าว่า ข้าวอาน และข้าวเหนียวว่าข้าวไหล ในเขตได้คงมีทุ่งนากว้างใหญ่ ได้ชื่อว่าเป็นเขตปลูกข้าวได้ผลดี ข้าวที่ปลูกมีหลายพันธุ์ เช่น ข้าวอานลาย ข้าวอานแดง ข้าวอานหลวง ข้าวหมูสีและข้าวเมอลวยเป็นต้น แต่ละปีได้ข้าวจำนวนมากและมีรสอร่อย โดยเฉพาะข้าวจากเมืองเจฝาง มีรสอร่อยเป็นที่เลื่องลือ ถึงกับมีคำกล่าวที่รู้จักกันดีว่า “ข้าวเจฝางนั้น รสดี ไม่มีกับข้าว กินกับน้ำร้อนก็อร่อย ช้างมาเหยียบก็ไมยอมคาย”

ในภาษาไทได้คงคำว่า ข้าว มีความหมายตรงกับคำว่า หุง ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นวิธีทำให้ข้าวสุกแบบหนึ่ง คำว่า หุงข้าว ในภาษาไทได้คงคำว่า ข้าวข้าว

ชาวไทได้คงรับประทานข้าววันละ 4 มื้อ มื้อเช้าเริ่มเมื่อฟ้าสว่าง ประมาณ 5 นาฬิกา 30 นาที ถึง 7 นาฬิกา ก่อนไปทำนาทำไร่หรือไปทำงานอื่น ยกเว้นบางคนอาจรับประทานสายกว่านี้ อาหารมื้อนี้เรียกว่า “ข้าวเหลอ” เมื่อรับประทานมือเที่ยงเสร็จก็จะพักผ่อนประมาณ 15.00-16.00

นาฬิกา ก่อนจะไปทำงานต่อก็รับประทานมื้อที่สาม ซึ่งเรียกว่า “ข้าวผอย” และอาหารเย็นซึ่งรับประทานเป็นมื้อที่สี่ เวลาประมาณ 18.00 - 19.00 นาฬิกา อาหารมื้อนี้เรียกว่า “ข้าวค้ำ” กับข้าวที่ชาวไทยได้คงรับประทานกับข้าวสวยมีมากมายหลายอย่าง เหมือนกับสิบสองปีนั้นจะเห็นได้ว่าได้คงได้รับอิทธิพลจีนมากกว่า เพราะมีอาหารประเภทผัดและทอดหลายชนิด สัตว์ที่นิยมนำมาเป็นอาหารได้แก่ วัว หมู ไก่ และปลา อาจแบ่งประเภทอาหารได้คงตามวิธีปรุงดังนี้

ประเภทยำหรือปล้ำ ชาวไทได้คงเรียกว่า ส้า เช่น ส้าหนังหมู ส้าถั่ว ส้าเพี้ย เป็นต้น
ประเภทห่อใบตองแล้วนำไปนึ่งเหมือนห่อหมก เช่น หมูหรือเนื้อ สับห่อใบตองนึ่ง เรียกว่าเนื้อจ็อก

ประเภทผัดและทอด เช่น ผัดเห็ด ผัดมะเขือ ผัดหมูหรือหมูทอด เป็นต้น
ประเภทแกงมีรสเปรี้ยว เรียกว่า จอ เช่น แกงหน่อไม้ดอง แกงผักกาดใส่มะขาม เป็นต้น
รสชาติอาหารของชาวไทยได้คง โดยทั่วไปจะ ออก 3 รส คือ เปรี้ยว เผ็ด เค็ม

นอกจากการนำข้าวมาหุงรับประทานแล้ว ชาวไทได้คง ยังนำข้าวมาตำหรือโม่ให้เป็นแป้ง เพื่อทำเป็นอาหารประเภทที่เป็นเส้นๆ หลายชนิด เช่น ข้าวซอย ข้าวเส้น ข้าวแฉนเป็นต้น ส่วนข้าวเหนียนิยมนำมาทำเป็นขนม เช่น ขนมบัวลอย เรียกว่า “ข้าวมนน้ำโ” นำแป้งมาเป็นก้อนเล็ก ๆ มีน้ำอ้อยเป็นไส้ ต้มให้สุกแล้วคลุกงา เรียกว่า “ข้าวมน” ข้าวต้มมัดก็เป็นที่นิยมของชาวไทยได้คง เรียกกันว่า “ข้าวแสม” ชาวไทได้คงปลูกข้าวเหนียวดำซึ่งเรียกว่า “ข้าวผีแสง” หรือ “ข้าวปีแสง” ไว้ทำขนม เช่น ทำข้าวหลามและปูก เป็นต้น

การแต่งกาย

ประคอง นิมมานเหมินท์ และ ดาวเชิงหวา (2542, หน้า 47) กล่าวถึง การแต่งกายของชาวไทยได้คงว่าแบ่งออกเป็น 2 แบบ เมืองขน เมืองหน้า เมืองดี เมืองวันคล้าย ๆ กัน สาว ๆ ที่ยังไม่แต่งงานจะแตกต่างกับผู้หญิงที่แต่งงานแล้วอย่างชัดเจน สาวที่ยังไม่แต่งงานใส่กางเกงและเสื้อป้ายติดกระดุมที่ด้านขวาที่เรียกว่า “เวียนคิง” ซึ่งเป็นผ้าสีดำที่สองข้างปักกลดลายดอกไม้ ถ้าผมเปียเดียวและเอาเปียพันรอบศีรษะ ใช้ไหมพรมสีชมพูหรือสีแดงพันรอบบนเปียอีก ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วนุ่งผ้าซิ่นสีดำใส่เสื้อผ่ากลางที่มีคอสีดำ ที่เอวก็พันเวียนคิงและรัดสายเช่นกัน เปลี่ยนทรงผมจากถักเปียพันรอบศีรษะเป็นเกล้าผมและใส่หมวกสีดำที่เรียกว่าแห้วศีรษะหรือใช้ผ้าขนหนูพันศีรษะ เรียกว่า “ปาดผ้าเจ็ด”

ผู้หญิงเมืองมวแต่งกายคล้าย ๆ กับชาวไทในพม่า กล่าวคือสวมเสื้อสั้นและค่อนข้างพอดีตัว นุ่งผ้าซิ่นได้ทุกสีไม่มีจำกัด ไม่พันเวียนคิง ทำผมมวยไว้ด้านหลังของศีรษะ ผู้ชายไทได้คงทุกเมืองสวมเสื้อผ้าคล้ายๆกัน คือนุ่งกางเกงขากว้างหรือกางเกงสากล สวมเสื้อผ่ากลางหรือเสื้อป้ายหรือเสื้อสากล เมื่อสมัยก่อนการแต่งกายของชาวไทได้คงมีความแตกต่างตามชนชั้น ผู้ดีมีสิทธิใส่ได้ทุกแบบทุกสีตามความพอใจ แต่คนธรรมดาไม่มีสิทธินุ่งซิ่นที่มีแถบสี และไม่มีสิทธิสวมเสื้อดีเหลืองหรือใช้ลายแพรดีเหลือง

ชาวไทได้คงใช้เครื่องประดับหลายอย่าง เช่น ปิ่นปักผม ตุ้มหู กระจุก เครื่องประดับคอ สร้อยคอ กำไลมือ แหวน ฯลฯ และใช้เครื่องประดับคอเพื่อความสวยงามและแสดงฐานะของตน

ภาพที่ 6 การแต่งกายสาวเมืองซอน

ภาพที่ 7 การแต่งกายของผู้หญิงเมืองซอนที่แต่งงานแล้ว

ระบบครอบครัว

สังคมไทได้คงเป็นสังคมระบบสายพ่อ พ่อเป็นผู้นำของครอบครัว เป็นครอบครัวเดี่ยวเมียเดียว หนุ่มสาวแต่งงานแล้วผู้หญิงไปอยู่บ้านผู้ชาย ผู้ชายจะรับภรรยาเข้าสู่ครอบครัวของพ่อแม่ ช่วยเลี้ยงดูพ่อแม่และสืบทอดตระกูล สามิเป็นผู้ที่มีอำนาจและผู้นำของครอบครัว เรื่องสำคัญในครอบครัวสามิเป็นผู้ตัดสินใจ ผู้เฒ่าผู้แก่ได้รับความเคารพนับถือจากลูกหลาน ลูกหลานมีหน้าที่เลี้ยงดูผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ปู่ย่ามีหน้าที่อบรมและสั่งสอนลูกหลาน ครอบครัวที่มีทวด ปู่ ย่า พ่อ แม่ จนถึงเหลน อยู่ร่วมกันหลายรุ่นถือว่ามีบุญมาก ระบบนี้เกิดจากการให้ความสำคัญในการสืบทอดของไทได้คงเอง และได้รับอิทธิพลจากจีน

ชาวไทได้คงให้ความสำคัญแก่การสืบทอดตระกูล จึงให้ความสำคัญแก่การสมรสเป็นอย่างยิ่งด้วย เมื่อลูกชายโตขึ้นผู้ใหญ่ก็จะเสาะหาหญิงสาวที่หน้าตาดี ฐานะเท่าเทียมกับฝ่ายชาย นิสัยและจิตใจดีให้เป็นคู่สมรสของลูกชาย เมื่อเลือกถูกใจก็จะให้ญาติ และผู้มีฐานะช่วยไปสู่ขอจากพ่อแม่ฝ่ายหญิง เมื่อพ่อแม่ฝ่ายหญิงอนุญาตฝ่ายผู้ชายจะให้หมอบูช่วยเลือกวันสิริมงคล นำเงินทองและสิ่งของไปขอมั่น ต่อมาอีกระยะเวลาหนึ่งก็ให้หมอบูช่วยเลือกวันดีวันงามเป็นวันสมรส

ในวันสมรสจะให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวคุกเข่าไหว้ผีบรรพบุรุษและเทวดา เวลาไหว้จะมีผู้สูงอายุช่วยอธิษฐาน เนื้อหาสำคัญของคำอธิษฐานคือ “ให้มีลูกดีนางกา” หมายความว่าขอให้มีลูกดีลูกงาม นอกจากไหว้ผีบรรพบุรุษและเทวดาแล้ว เจ้าบ่าวเจ้าสาวยังต้องไหว้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ต้องให้คำอวยพร คำอวยพรของทุกคนล้วนมีประโยคที่ว่า “ให้มีลูกดีนางกา” ไม่มีข้อยกเว้น สรุปแล้วก็คือชาวไทได้คงให้ความสำคัญแก่การสืบตระกูลเป็นอย่างมาก

ชาวไทได้คงให้ความสำคัญแก่การสืบตระกูลหรือนามสกุล พวกเขาถือว่าตระกูลเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในชีวิตความเป็นอยู่ คนตระกูลเดียวกัน ปกติจะอยู่ร่วมกันไม่ว่าเชื้อสายจะห่างไกลกันก็ตาม ถือเป็นญาติพี่น้องกัน จึงไปมาหาสู่และช่วยเหลือกัน เนื่องจากถือว่าคนตระกูลเดียวกันเป็นพี่น้องกัน ดังนั้นไม่มีสิทธิแต่งงานกัน

ศาสนา

ประคอง นิมมานเหมินท์ และ ดาวเชิงหวา (2542, หน้า 49) กล่าวว่า ชาวไทได้คงนับถือศาสนาพุทธผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิม พุทธศาสนาที่แพร่เข้าไปในได้คงเป็นพุทธศาสนานิกายเถรวาท ได้รับอิทธิพลจากพม่าและจากล้านนา แยกออกเป็น 4 นิกาย คือ

1. นิกายปายจองหรือปอยจอง

คำว่า ปาย หมายความว่า ฝ่าย ส่วน คำว่า จอง หมายความว่า วัด นิกายปายจองที่แพร่เข้ามาในมณฑลยูนนานประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 11 นิกายนี้บางครั้งก็เรียกว่า กิ่งหลวง เป็นนิกายที่ชาวไทส่วนใหญ่นับถือ ไม่มีข้อบัญญัติเคร่งครัด ขอแต่ให้ทำบุญ ตักบาตรเป็นประจำ นิกายนี้มีอิทธิพลมากที่สุดและมีวัดวาอารามมากที่สุด วัดที่เก่าแก่ที่สุดของนิกายนี้คือ วัดจองแสงก่อ พระสงฆ์แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ กัปปี เจ้าสำนัก เจ้าบงและชีลาโต มีสามเณรแบ่งเป็นกลางขาวขาววันยาขาวหรือขาวหลวง ผู้นับถือนิกายปายจองในพ.ศ. 2532 มี 39 หมู่บ้าน ผู้ชายที่แต่งงานแล้วบวชเป็นภิกษุและเป็นเจ้าอาวาสได้ ผู้ชายทุกคนต้องบวชอย่างน้อย 7 วัน ผู้หญิงอย่างน้อยต้องบวชเป็นสามเณรีหรือภิกษุณี 1 เดือน

2. นิกายโตเลหรือทอแล

คำว่า “โตเล” เป็นภาษาพม่า หมายถึงอยู่ป่า นิกายนี้เผยแพร่มายังเข้ามาในกลุ่มชาวไทใต้คงก่อนนิกายอื่น ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 7 ในตอนแรกนิกายนี้จะสร้างวัดอยู่ในป่า พระสงฆ์จะเก็บผลหมากรากไม้เป็นอาหาร และออกไปบิณฑบาตตามหมู่บ้าน แต่ต่อมาบุคคลชั้นสูงและชาวบ้านได้พากันสร้างวัดและนิมนต์พระสงฆ์ออกจากป่ามาจำวัด นิกายนี้ถือศีลค่อนข้างเคร่งครัด รับประทานเนื้อสัตว์ได้แต่ไม่รับประทานเนื้อสัตว์ที่เห็นผู้อื่นฆ่า ห้ามเลี้ยงไก่ตัวเมีย เป็ด ห่าน และหมู พระสงฆ์โตเลแบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่ กัปปี เจ้าสำนัก เจ้าบง และชีลาโต นิกายนี้มีสามเณรีและภิกษุณี ผู้นับถือนิกายโตเลมี 150 หมู่บ้าน

3. นิกายเคอ โยน (เครือยวนหรือเครือโยนก)

บางทีก็เรียกว่า กิ่งโยน กิ่ง แปลว่า ฝ่าย เป็นนิกายที่รับเผยแพร่มายังมาจากเชียงใหม่ ในคริสต์ศตวรรษที่ 15 แบ่งออกเป็นสองสาขา คือ โยนป่าและ โยนสวน ผู้นับถือนิกายนี้ไม่ค่อยเคร่งครัดนัก จี๋มาได้ สะพายดาบได้ ฆ่าสัตว์ได้ เลี้ยงสัตว์ใส่เท้าและสัตว์ปีกได้ พระสงฆ์นิกายนี้แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ กัปปี เจ้าสำนัก เจ้าบง เจ้าถิ่น และเจ้าครูบา ไม่มีภิกษุณี ผู้นับถือนิกายนี้มี 57 หมู่บ้าน วัดนิกายนี้มีพระคัมภีร์ที่เขียนเป็นอักษรธรรมหรืออักษรล้านนา

4. นิกายชุตติหรือ โจ้ตี (ชุตติ หรือ โชติ หมายถึง รุ่งโรจน์ สว่างไสว)

นิกายนี้เผยแพร่มายังเข้ามาในใต้คงเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นนิกายที่เคร่งครัดที่สุด พระสงฆ์จะต้องอยู่ในเขตสังฆาวาส ดำเนินชีวิตเป็นหมู่คณะ เจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลศาสนกิจ และกิจกรรมอื่น ๆ ของวัด พระสงฆ์ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ห้ามใช้ฟูกปูนอน ไม่กางมุ้ง ในการเดินทางพระสงฆ์

จะต้องเดินไปด้วยเท้า จะนั่งแพ นั่งเรือหรือขี่ม้าหรือนั่งรถไม่ได้ ผู้ที่นับถือนิกายนี้จะต้องถือศีล
ดังต่อไปนี้เป็นอย่างเคร่งครัด คือ

4.1 ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต รับประทานเนื้อสัตว์ได้ แต่จะไม่รับประทานเนื้อสัตว์ที่เห็น
เข่าฆ่ากับตาตนเอง

4.2 ห้ามล่าสัตว์และจับสัตว์น้ำ

4.3 เลี้ยงวัวควายไว้ใช้งานในนาและเลี้ยงไก่ตัวผู้ไว้บอกเวลาได้ ห้ามเลี้ยงสัตว์สี่เท้า
และสัตว์ปีกอื่น ๆ

4.4 ห้ามจำหน่ายสิ่งของต้องห้าม

4.5 ห้ามดื่มสุรายาเมา

4.6 ไม่นับถือผี ไม่เช่นไหว้หลุมฝังศพ

หมู่บ้านที่นับถือนิกายชุตินเขตได้คงมี 12 หมู่บ้าน

ประเพณีสิบสองเดือน

ในเขตใต้คงมีวัดเป็นจำนวนมาก และเนื่องจากพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าไปในเขตใต้คง
เป็นเวลานานแล้ว จึงมีบทบาทสำคัญต่อความคิด ความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวไทใต้คง
ค่อนข้างมาก ประคอง นิมนานหมินท์ และ ดาวเชิงหวา (2542, หน้า 55) กล่าวถึง วิถีชีวิตในรอบปี
ของชาวไทใต้คงมีประเพณีต่าง ๆ จะเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับ 4 สิ่งคือ พุทธศาสนา ความเชื่อ
ดั้งเดิม การเลี้ยงชีพและความบันเทิง มีประเพณีในแต่ละเดือนดังนี้

เดือนเจียงหรือเดือนฮ้าย (เดือนพฤศจิกายน) เป็นช่วงออกหว่า (ออกพรรษา) มีประเพณี
ปอยกันถิน (ทอดกฐิน) ชาวบ้านทั่วไปจะออกพรรษาเดือนสิบสอง แต่พระสงฆ์ต้องรอปอยกันถิน
ให้ชาวบ้านเอาจีวร (เรียกว่า สังگان) มาถวายพระสงฆ์ก่อน จึงจะถือว่าพระสงฆ์ออกพรรษาหรือ
ออกจากวัดได้ ในวันเพ็ญ 14-15 ค่ำ ในเดือนเจียง มีก่อกพระเจดีย์ทราย

เดือนยี่ (ธันวาคม) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเดือนกรรม เป็นช่วงเข้ากรรม หรือเข้าสิม เป็น
เดือนแห่งการถือศีล เข้าวัด นั่งกรรมฐาน เป็นช่วงที่พระสงฆ์อยู่ปริวาสกรรม

เดือนสาม (มกราคม) มีประเพณีสวดสุมโลม (คือ สุมพินข้าว) ซึ่งเป็นประเพณีทางพุทธ
ของท้องถิ่นใต้คง โดยเฉพาะหนุ่มสาว แต่ละหมู่บ้านจะพากัน ไปตัดพินในป่าเอามาลอกเปลือกเรียง
เป็นกองพิน แล้วทำพิธี “สุมพินข้าว” ชาวพุทธไทเหนือเชื่อว่า พิธีกรรมนี้จะเป็นการไล่ภูตผีแห่ง

ความหนาว ที่ทรมานพระสงฆ์ที่ห่มแต่จีวรให้หมดสิ้นแล้วอากาศจะอบอุ่นเร็วขึ้น พิธีกรรมนี้เป็นที่นิยมชมชอบของหนุ่มสาว เพราะได้มีโอกาสเข้าป่าตัดฟันสนุกสนานด้วยกัน (เจียนแย่นจง (ยรรยง จิระนคร), 2538, หน้า 34)

เดือนสี่ (กุมภาพันธ์) มีประเพณีตรุษจีน ซึ่งเรียกกันว่ากินเดือนสี่ มีการกินข้าวใหม่และนำไปทำบุญที่วัด หนุ่มสาวมีการเล่นลูกช่วง

เดือนห้า (มีนาคม) มีประเพณีปอยพาราหรือปอยหลู่ คือสร้างพระพุทธรูปถวายวัด นอกจากนี้อาจมีพิธีขึ้นบ้านใหม่

เดือนหก (เมษายน) มีประเพณีสงกรานต์ เรียกกันว่า ปอยสังเян หรือ ปอยสาดน้ำ ในเทศกาลนี้นิยมถวายข้าวมน (เหมือนกับขนมเทียนของเมืองไทย แต่ไม่ใส่ไส้)

ที่เมืองขอนแก่นมีตำนานสงกรานต์ซึ่งระบุไว้ดังนี้ว่า

“มียักษ์ตนหนึ่งมีเมียหกคน ยักษ์ตนนี้ใครฆ่าไม่ตาย ยกเว้นแต่จะเอาเส้นผมของตนมารัดคอ ต่อมาได้เมียมนุษย์ เมียมนุษย์คนนี้ฉลาด หลอกถามยักษ์จนรู้ความลับว่า ยักษ์จะตายด้วยวิธีใด วันหนึ่งได้โอกาสจึงแอบเอาเส้นผมรัดคอยักษ์ ยักษ์ก็ถูกเส้นผมตัดคอขาด หัวยักษ์เหี้ยนมากต้องคอยเอาน้ำมารด เมียทั้งเจ็ดคนต้องผลัดกันมารับหัวยักษ์ไม่ให้ตกลงพื้น เพราะถ้าตกในป่าก็ไฟไหม้ตกลงดินก็น้ำท่วม”

เดือนเจ็ด (พฤษภาคม) ไหว้ผีหัวน้ำ เอาน้ำเข้านา ไถนาและหว่านกล้า

เดือนแปด (มิถุนายน) เริ่มดำนา(ดำไปทอนเรียกว่า ซ่อนนา)

เดือนเก้า (กรกฎาคม) เข้าพรรษา ในช่วงนี้มีประเพณีทำบุญทำทานไหว้พระ ตั้งแต่วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 ซึ่งเรียกว่า “เข้าหว่า” ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ออกพรรษา ซึ่งเรียกว่า “ออกหว่า” เป็นช่วงถือศีลบำเพ็ญกุศล ชาวไทได้คงเรียกช่วงเวลาระหว่างพรรษานี้ว่า “ในหว่า” ในระยะเวลาสามเดือนนี้ในวันพระคนอายุวัยกลางคนขึ้นไปจะแต่งตัวอย่างเรียบร้อยและนำรูปเทียน ดอกไม้ ขนม ข้าวสารและเงินไปบูชาที่วัด บูชาเสร็จก็ฟังพระสงฆ์เทศน์รับคำสั่งสอนทางพุทธศาสนา หลังจากนั้นอาจฟังผู้รู้่านหนังสือคัมภีร์เป็นต้น นอกจากนี้การทำบุญไหว้พระแล้วชาวไทได้คงยังมีการถวายหนังสือแก่วัด คนที่มีฐานะก็เข้าพระพุทธรูปไปถวายวัด เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนนั้นทั้งชาติ นี้และชาติหน้า ผู้ที่บำเพ็ญกุศลถวายทานอุทิศตนเพื่อพระศาสนา จะได้รับการยกย่องเรียกกันว่า “พะก่า” ถ้าทำบุญเสมอและทำบุญมากก็เรียกกันว่า “พะก่าดำ” ผู้ที่ทำบุญบ่อยมาก ๆ ก็จะมีคนเรียกว่า “พะก่าตี”

เดือนสิบ (สิงหาคม) มีพิธีแหกนา ทางเมืองขอนี้ทำพิธีแรกนาในช่วงที่ข้าวเริ่มออกรวง มีคำกล่าวสำหรับเดือนนี้ว่า “เดือนสิบ ข้าวมานคิบป็น โโก” (แปลว่า ข้าวมานเป็นข้าวที่มีลำต้นโตแล้ว) ในพิธีแรกนาจะเอา ตาเหลว (เหลว) ไปปักที่หัวนากับหางนา แล้วกล่าวว่า “บุงบให้กั๊ด แมงบให้กิน ให้ได้เงินมากสักสาน” ตอนแรกนา หรือ ตอนข้าวตั้งท้องนี้ต้องไป ไหว้ผีหัวบ้าน คือ เสือบ้าน หรือผีประจำหมู่บ้านด้วย

ในเดือนสิบ เป็นช่วงของ พิธีไหว้เสื่อเมือง ด้วยมีประเพณีว่า ถ้าเป็นคนแก่ที่ถือพุทธเคร่ง จะไม่ไปไหว้เสื่อเมือง สะท้อนความคิดเรื่องการลำดับชั้นสูงต่ำระหว่างพุทธกับผี

เดือนสิบเอ็ด (กันยายน) เดือนนี้เป็นช่วงที่ “ข้าวกึ่งติดเต็มเมือง” หมายถึง ข้าวออกรวงเต็มทุ่งเต็มเมือง ช่วงนี้ไม่มีพิธีกรรมอะไร ชาวบ้านทำไร่นาสวน

เดือนสิบสอง (ตุลาคม) เริ่มเกี่ยวข้าว คำไทยขนเรียกว่า ปาดข้าว มีคำกล่าวสำหรับเดือนนี้ว่า “เดือนสิบสอง เจ้สาวขาวผ่องปาดข้าว”

ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต

ไทได้คงตั้งภูมิลำเนาอยู่กับประเทศจีนเป็นเวลาช้านาน ได้รับวัฒนธรรมจากชาวฮั่นจำนวนหนึ่ง แต่ก็ยังมีวัฒนธรรมของชาวไทได้คงจำนวนมากที่ยังทำกันอยู่ตามประเพณี ดังนี้

1. ประเพณีการเกิด

ก่งจิ้นเถวิน (2538, หน้า 96) กล่าวว่า หญิงไทได้คงเมื่อสมรสและตั้งครรภ์แล้วจะไม่ไปเที่ยวเรือนผู้อื่น สุ่มสี่สุ่มห้า ถึงเวลาคลอดบุตรคนที่มาช่วยนั้น ๆ จะเป็นญาติมิตรหรือบุคคลที่มีประสบการณ์ในการคลอดบุตร หรือบางรายคลอดด้วยตัวเอง โดยความช่วยเหลือจากสามีของตน เนื่องจากว่าตนเองมีประสบการณ์ในการคลอดบุตรหลายครั้งมาแล้ว (ปัจจุบันนี้จะไปคลอดบุตรที่โรงพยาบาลเป็นส่วนใหญ่)

1.1 วิธีตัดสายสะดือ

ไซจีเสิน (Cai Jixian, สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2551) กล่าวว่าในสมัยก่อนชาวไทได้คงจะใช้วิธีตัดสายสะดือ กล่าวคือ การนำไม้ไผ่มาเหลาให้บางคม จากนั้นก็นำมาตัดสายสะดือ เพราะเชื่อกันว่าการใช้ไม้ไผ่นั้นมีความสะอาดกว่ามีด เนื่องจากโดยปกติแล้วมีดที่ใช้ในบ้านนั้นจะใช้เมื่อนั่นฝักและเนื้อสัตว์ต่าง ๆ และประการหนึ่งมักจะเป็นสนิม และการใช้ไม้ไผ่นั้นจะปลอดภัยในด้านสุขอนามัย กล่าวคือจะไม่ทำให้ปากแผลอักเสบ

1.2 วิธีจัดเก็บรกและเยื่อหุ้ม

ไช่เจี๊เสิน (สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2551) กล่าวว่าหลังจากการคลอดบุตรแล้ว จะมีการคลอดครกอีก ชาวไทได้คงจะใช้วิธีผูกสายสะดือบนต้นขาคุณแม่เมื่อการตัดสายสะดือเสร็จสิ้น เพื่อความสะดวกและง่ายในการคลอดครก หรือบางครั้งมีความลำบากในการคลอดครก ชาวไทได้คงจะใช้วิธีให้คนแม่เป่าหลอดเป่าลม (สำหรับใช้แรงไฟในเตาถ่านหิน) เพื่อที่จะให้คุณแม่ใช้แรง แล้วรอกจะออกมาเองชาวไทได้คงเชื่อกันว่าจะมีวิญญาณบางอย่างอยู่ในรก ดังนั้นจึงนิยมเอารกไปฝัง จะไม่ให้สุนัขเห็นแล้วขุดเอาไปกิน

เมื่อคลอดบุตรแล้วก็ยังต้อง “กรรมเดือน” อยู่ไฟ จนกว่าจะครบเดือนจึงออกนอกบ้านได้ ระหว่างยังอยู่ในกรรมเดือนญาติมิตรที่เป็นผู้หญิงจะมาเยี่ยมที่บ้านพร้อมของขวัญ เช่น ไก่ตัวเมีย ไช้ น้ำตาลแดงเป็นต้น กิจกรรมนี้เรียกว่า “ดูเดือน” เพื่อที่มาอวยพรและแสดงความยินดีว่าทั้งแม่ลูกมีความปลอดภัย

ไช่เสี่ยวหว่ง (Cai Xiaohuang, สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2551) ตามขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมไทได้คงนั้น ไม่มีงานเลี้ยงเมื่อทารกครบ 30 วัน มีแต่ว่าในวันเกิดของเด็ก แม่จะทำ ไช้คัม I ฟองให้เด็กเท่านั้น ไม่มีกิจกรรมอย่างอื่นเป็นพิเศษ โดยปกติเวลาชาวไทได้คงจำชื่อปีจะจำโดยวิธีนับตามสิบสองนักษัตร บางคนจะจดจำตามช่วงฤดูหรือเดือนเท่านั้น เวลาผ่านไปนานพอสมควรก็จะจดจำไม่ชัดเจน จำได้แค่ช่วงเวลานั้นมีเรื่องสำคัญเกิดขึ้น ดังนั้นในหมู่บ้านต่างผู้ที่มีอายุประมาณสี่สิบหรือห้าสิบปีขึ้นไปนั้นจะจำไม่ชัดเจนว่าวันเกิดของตนเป็นวันใดกันแน่ ปัจจุบันนี้ไม่เป็นเช่นนั้นอีกต่อไปแล้ว เนื่องจากว่ารัฐบาลมีนโยบายว่าทุกคนต้องมีบัตรประชาชน จึงจำได้ว่าตนเองเกิดวันใด

จากข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมานั้นสามารถเห็นได้ว่าชนชาติไทได้คงไม่ให้ความสำคัญต่อการเกิดมาก และไม่มีกิจกรรมที่ซับซ้อนใหญ่โต

2. การตั้งชื่อ

กงจิ้นเหวิน (2538, หน้า 96) กล่าวว่าสมัยก่อนชาวไทนั้น ไม่มีนามสกุล มีแต่ชื่อเท่านั้น เนื่องจากว่าชาวฮั่นเข้ามาอยู่ในเขตที่ชนชาติไทยอยู่นั้นเพื่อสะดวกในการจำชื่อของชาวไท จึงให้ชาวไทใช้นามสกุลเหมือนชาวฮั่น เช่น “หยาง” “หลี่” “จ้าว” เป็นต้น บางรายอาจใช้คำที่มีเสียงคล้ายคลึงกันมาใช้เป็นนามสกุลแทน เช่น คำว่า 多 อ่านว่า duo มาจากเสียงของคำว่า โต้ ซึ่งหมายความว่าฝั่ง คำว่า 思 อ่านว่า si มาจากเสียงของคำว่า เสือ ซึ่งมีความหมายเดียวกันกับคำว่า เสือ คำว่า 金 มาจาก

เสียงของคำว่า คำ ซึ่งหมายความว่าทอง เป็นต้น เมืองเที่ยงนั้นได้รับอิทธิพลจากชาวฮั่นไม่ค่อยมาก ดังนั้นปัจจุบันนี้ยังใช้แต่ชื่อเท่านั้น ในหมู่ไทนั้นเรียกโดยที่ไม่มีนามสกุลนำหน้าชื่อ (ไซ่เสี่ยวหว่ง สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2551)

ในย่านชนชาติไทได้คงมีการเรียกขานชื่อคนหลายอย่าง ชาวไทได้คงโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ชาย ในชีวิตจะมีชื่อหลายชื่อ เมื่ออยู่ในวัยเด็กจะมีชื่อวัยเด็ก ซึ่งบางรายถือตามลำดับพี่น้อง เช่น เด็กผู้ชายจะชื่อ “อ้าย” (ที่หนึ่ง) “ยี่” (ที่สอง) “สาม” (ที่สาม) “ใส” (ที่สี่) “โง” (ที่ห้า) “หก” (ที่หก) เป็นต้น ส่วนเด็กผู้หญิงก็จะมีชื่อว่า “เย่” (ที่หนึ่ง) “อี” (ที่สอง) “อาม” (ที่สาม) “ไอ” (ที่สี่) “ไอ้” (ที่ห้า) “สก” (ที่หก) เป็นต้น

บางรายเรียกตามรูปลักษณะของเด็ก เช่น “เอ็ดตอม” (เอ็ดแปลว่า เล็ก ส่วนตอมแปลว่ากลม) “เอ๋ปี่” (ปี่ แปลว่าอ้วน) เป็นต้น ชาวไทยยังนิยมตั้งชื่อตามของมีค่า เช่น “ไหมคำ” (แปลว่าด้ายทอง) “คำแดง” (แปลว่าทอง) “แสงช่อง” (แปลว่าพลอยแดง) เป็นต้น

บางคนเกิดในช่วงเทศกาลใดก็ตั้งชื่อตามเทศกาลนั้นเพื่อเป็นการระลึกถึง เช่น “อ้ายหว้า” (มีความหมายว่าเกิดในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา) “คำหว้า” (คำ แปลว่า ทอง หว้า แปลว่าเทศกาลเข้าพรรษา) เป็นต้น

หากทารกคนเกิดมาเป็นเด็กขี้อ่อน หรือขี้โรค พ่อแม่ก็จะยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของคนอื่น พ่อแม่บุญธรรมก็จะตั้งชื่อให้ โดยใช้นามสกุลของตน เช่น “เสื่อเป้า” “เครือเป้า” เป็นต้น

เด็กบางคนเกิดมามีนิมิตผิดปกติ พ่อแม่กลัวว่าจะเกิดภัยแก่เด็กหรือผู้ใหญ่ จึงเอาเด็กไปวางไว้ข้างๆ กระเบื้อง แล้วให้คนอื่นมาแกลังทำเป็นจโมยเอาไป ภายหลังจึงเอาเงินไปไถ่กลับมา แล้วตั้งชื่อใหม่ว่า “อ้ายย่อน” (แปลว่าขอ) หรือ “คำย่อน” (แปลว่าของขวัญที่ขอได้มา)

สามีภรรยาบางคู่สมรสแล้วหลายปียังไม่มีบุตร จึงไปไหว้พระ หรือ “ลู่दान” (แปลว่าไหว้พระ) แล้วเกิดมีบุตร ก็จะให้ชื่อบุตรคนนั้นว่า “อ้ายลู่” (มีความหมายว่าได้มาจากการไหว้พระ) หรือ “คำลู่” (มีความหมายว่าของขวัญได้มาจากการไหว้พระ)

ส่วนสามีภรรยาบางคู่คลอดบุตรมาหลายคนเลี้ยงไม่รอด จึงตั้งชื่อบุตรที่คลอดใหม่ว่า “อ้ายล้าม” (มีความหมายว่าได้มาจากการไหว้พระ หลังจากนั้นจึงให้พระตั้งชื่อนี้ให้) มีความหมายว่าจะล้ามลูกเอาไว้กับพ่อแม่ให้จงได้ คู่สามีภรรยาที่ไม่มีบุตรผู้ชาย เมื่อไปขอบุตรชายคนอื่นมาเลี้ยง ก็อาจตั้งชื่อให้เด็กว่า “ไอ้จร” สถานการณ์เช่นนี้ ยังใช้คำเหล่านี้มาตั้งชื่อเช่น ไซ่ (มีความหมายว่าแม่ กุญแจ) เหลี่ยม (มีความหมายว่าผูก) ป้าน (มีความหมายว่าสร้าง) หมาย (มีความหมายว่าวินิจฉัยแน่

ชัด) เป็นต้น และนำหน้าด้วยคำเรียกตามเพศ

เด็กบางคนมีชื่อตามวันเกิด เช่น เด็กที่เกิดในวันอาทิตย์ เพื่อให้ทารกเติบโตโดยปลอดภัย ก็จะเอาสระอา ประกอบกับ ป . พ หรือ ม มาตั้งเป็นชื่อ เช่น “อ้ายเผ่า” “อ้อยแมค” หากต้องการให้ บุตรอายุยืน ก็จะเอาตัวสระ กบ ๗ ประกอบกันตั้งเป็นชื่อ เช่น “อ้ายแสง” เป็นต้น บางคนเอา “นักษัตร” ของแต่ละวันในสัปดาห์มาตั้งเป็นชื่อบุตร เช่น วันจันทร์เป็นวัน “เสือ” บุตรเกิดวันจันทร์ ก็ใช้พยัญชนะ ค ตั้งชื่อว่า “คำ” แปลว่า ทอง วันอังคารเป็นวัน “สิงห์” ก็ใช้พยัญชนะ จ ตั้งชื่อว่า “จิง” แปลว่า เพชร วันพุธเป็นวัน “ช้าง” ก็ใช้พยัญชนะ ย ตั้งชื่อว่า “ยอด” แปลว่า ยอด วันพฤหัสบดี เป็นวัน “หนู” ก็ใช้พยัญชนะ ม ตั้งชื่อว่า “แมค” แปลว่า มงคล วันศุกร์เป็นวัน “แพะ” ก็ใช้ พยัญชนะ สจะตั้งชื่อว่า “แสง” แปลว่า แก้ว วันเสาร์เป็น วัน “มังกร” ก็ใช้พยัญชนะ ท จะตั้งชื่อว่า “ทุน” แปลว่า มงคล วันอาทิตย์เป็นวัน “ไก่” ก็ใช้พยัญชนะ อ ตั้งชื่อว่า “อ่อง” แปลว่า ชนะ

เมื่อตั้งชื่อเด็กแล้ว โดยทั่วไปก็จะเรียกพ่อแม่ของเด็กคนนั้น โดยเดิมคำว่า “พ่อ” หรือ “แม่” ไว้ข้างหน้าของชื่อบุตรหรือบุตรที่เป็นลูกหัวปี เช่น “พ่ออ้ายแสง” หรือ “แม่อ้ายแสง” เป็นต้น เด็กผู้ชายหรือชายที่เป็นผู้ใหญ่แล้วเมื่อบวชเป็นเณรเป็นพระยังจะมีนามสงฆ์ต่างหาก เมื่อ ลีเก้อออกมา ก็อาจตั้งชื่อใหม่อีกชื่อหนึ่ง หรือเดิมคำว่า “สงฆ์” ไว้ท้ายชื่อเดิม เช่น “อ้ายคำสงฆ์” เป็น ต้น หลิงและชายที่เป็นผู้ใหญ่บางคนยังมีชื่อ “พำค่า” เช่น “พำค่าจงเงิน” และ “พำค่าธรรมแสง” เป็นต้น จะได้ชื่อว่า “พำค่า” ต้องทำบุญที่ยิ่งใหญ่ เมื่อได้ชื่อพำค่าแล้ว ก็จะได้รับค่านับถือจาก พุทธศาสนิกชนและจากในสังคมทั่วไป

ชาวไทได้คงถ้ามีตำแหน่งราชการ ก็จะมีบรรดาศักดิ์ โดยทั่วไปเรียกโดยเดิมไว้ข้างหน้า ของชื่อผู้นั้น เช่น ถ้าหากเจ้าเมืองให้บรรดาศักดิ์ “เมือง” หรือ “จุ่มหยิน” ก็ต้องเรียกขานตามนั้น ตัวอย่างเช่น เจ้าเมืองโกสัมพีในสมัยราชวงศ์หมิงมีพระนามว่า เจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้า เห็นได้ว่า พระ นามเจ้าเมืองจะมีคำว่า “เจ้าหลวง” หรือ “เจ้าฟ้าหลวง” นำหน้า ส่วนราชบุตรจะนำหน้าด้วยคำว่า “เจ้าขุน” ราชบุตรจะนำหน้าด้วยคำว่า “เจ้าแสง” ส่วนราชินิกุลของเจ้าเมืองระหว่างชายกับหญิง ต่าง เรียกขานกันว่า “ขุน” และ “นาง” ราชินิกุลของเจ้าเมืองที่เป็นผู้ใหญ่ (มีลูกสะใภ้แล้ว) และยังรับ ราชการอยู่นั้น เจ้าเมืองอาจตั้งให้มีบรรดาศักดิ์ระดับ “เมือง” เช่น “จอมเมือง” “ทีเมือง” เป็นต้น ส่วนที่เป็นชายกลางนั้นจะให้แก่ “จุ่ม” เช่น “จอมจุ่ม” “ม่านจุ่ม” เป็นต้น ชายกลางในราชินิกุลของ เจ้าเมือง ที่มีได้รับราชการก็อาจขอบรรดาศักดิ์เป็น “จุ่ม” ได้เหมือนกัน ส่วนชายที่มีไร่ราชินิกุลของ เจ้าเมือง ไม่ว่าจะรับราชการอยู่หรือหาไม่ จะขอบรรดาศักดิ์ได้แค่ระดับ “อื่น” เช่น “ห่วยอื่น”

“โกอิน” เป็นต้นเมื่อได้รับบรรดาศักดิ์แล้วก็จะไม่ใช่ชื่อเดิมอีก นอกจากนี้ลูกชายหญิงของชาวไทได้คงเมื่อเข้าโรงเรียนก็ยังมีเปลี่ยนชื่อกันใหม่อีก

ชาวไทได้คงส่วนใหญ่ใช้นามสกุล มีแต่ชาวไทในเมืองมาว (หรือเรียกว่าผู้ยู่ถี่) และเมืองวันทิงเท่านั้นที่ไม่ใช้นามสกุล แต่ราชินิกุลที่สืบเชื้อสายจากเจ้าเมืองมาวโดยตรงหรือข้ามรุ่นก็ยังใช้นามสกุลกันอยู่

จากเนื้อหาข้างต้นที่กล่าวมานั้น สามารถเห็นได้ว่าชาวไทได้คงนั้นสนใจในเรื่องการตั้งชื่อ มีเกณฑ์หลากหลายในการตั้งชื่อ เพื่อให้ชื่อแต่ละชื่อนั้นมีความหมายมากขึ้น และอีกประการหนึ่งชื่อของชาวไทได้คงนั้นยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงเพศ ตำแหน่ง หรือความเป็นมาอีกด้วย

3. การสมรส

3.1. การพบรัก

กงจิ้นเหวิน (2538, หน้า 98) กล่าวถึง หนุ่มสาวไทได้คงว่ามีเสรีภาพในเรื่องความรักมาก ความรักของหนุ่มสาวไทได้คงมักเกิดขึ้นในโอกาสต่างๆดังนี้

1. เมื่อมีการติดต่อไปมาหาสู่กันระหว่างผู้ทำการผลิตด้วยกันหรือในชีวิตประจำวัน เมื่อรู้จักกันดีแล้วจึงเกิดความรักซึ่งกันและกัน
2. รู้จักกันระหว่างไปตลาดนัด เมื่อมีการไปมาหาสู่และเข้าใจกันถึงระยะหนึ่งจึงได้รักกัน
3. เกิดรักแรกพบในงาน “ปอย” ต่างเจรจามอบหัวใจให้แก่กันสร้างความสัมพันธ์อันที่คนรักกันขึ้นมา
4. หากในการละเล่นโยนลูกช่วงในเทศกาลอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อหมายตาคนใดไว้แล้ว ก็แก๊งรับลูกช่วงจากฝ่ายตรงข้ามพลาด แล้วยอมให้ฝ่ายตรงข้ามลงโทษ โดยมอบของขวัญที่เตรียมไว้ล่วงหน้าให้แก่ฝ่ายตรงข้าม ถ้าหากฝ่ายตรงข้ามไม่ตอบรักด้วย เขาก็จะส่งของขวัญคืนให้ในภายหลัง ถ้าหากทั้ง 2 ฝ่ายมีความพอใจซึ่งกันและกันก็จะพากันหลบเข้าไปพลอดรักกันในป่าไผ่หรือใต้ต้นไม้หรือริมลำธาร และให้ของหมั้นแก่กัน

5. ผ่านการเหล่สาว (คำว่า เหล่ เป็นภาษาไทได้คง แปลว่า เล่น เทียว คำว่า เหล่สาวตรงกับความหมายของเกี้ยวสาวหรือ จีบสาวของภาษาไทย) หรือไปเกี้ยวสาวในยามค่ำคืน ได้ตอบด้วยเพลงฝากรักหรือพูดคุยกัน เมื่อคุยกันถูกคอก็ติดต่อกันไปเรื่อยๆ จนมีความเข้าใจดีต่อกัน และสนิทสนมมากขึ้นก็จะพัฒนาถึงขั้นรักกัน ถ้าคบด้วยกันมาระยะหนึ่ง เข้ากัน ไม่สู้จะคืนักหรือเข้ากันได้ยาก ก็จะห่างเหินกันไปเพื่อหาคู่คุยใหม่

6. อาศัยโอกาสเยี่ยมเยียนกันฉันญาติไปหาคู่รักคู่ครอง

หนุ่มสาวชาวไทยได้คงอาศัยรูปแบบข้างต้นหาคู่กัน โดยทั่วไปต้องผ่านระยะเวลาทำความเข้าใจกันนานพอสมควร

ยามพลบค่ำ หิ่งห้อยเริ่มบินว่อน เสียงจอบแจในเวลากลางวันเริ่มสงบ เดือนหงายสายลมโชยมา จำปีจำปาส่งกลิ่นหอมเย็นๆหนุ่มๆทั้งหลายก็จะสวมเสื้อผ้าสะอาดสะอ้าน ถือปี หรือ "ปีน้ำเต้า" มุ่งหน้าไปยังบ้านหญิงสาวที่ตนรัก เมื่อเข้าใกล้หน้าต่างหญิงสาว เจ้าหนุ่มต้องคอยดูลาดเลาก่อน เมื่อเห็นว่าไม่มีอะไรผิดปกติ จึงเป่าปีหรือปีน้ำเต้าเป็นสัญญาณ เมื่อแม่สาวได้ยินเข้าก็กระทบกัท้อผ้าให้ดังเป็นพิเศษ บอกเป็นสัญญาณว่า สาว ๆ รอคอยอยู่ แล้วจึงลงมากก็ท้อผ้ามาเปิดประตูห้องรับคนรักเข้าไป

ภาพที่ 8 การละเล่น โยนลูกช่วง

ภาพที่ 9 การมอบของขวัญหลังรับตุ๊กฝ้ายตรงข้ามพลาด

ภาพที่ 10 งานปอยที่วัด

3.2. การหมั้น

เมื่อความรักมั่นคง สองฝ่ายต่างพึงพอใจซึ่งกันและกัน ก็จะมีการมอบของหมั้นให้อีกฝ่ายหนึ่ง หลังจากนั้น เจ้าหนุ่มก็จะอ้อนวอนพ่อแม่ส่งเฒ่าแก่ไปสู่ขอ ขณะที่แม่สื่อนำของขวัญไปสู่ขอและมอบของขวัญ ถ้าหากพ่อแม่ฝ่ายหญิงยอมรับของขวัญก็เป็นอันว่าเห็นชอบด้วยแล้ว ผ่านไปอีกกระยะหนึ่งสองฝ่ายก็จะตกลงกัน ในเรื่องสินสอดทองหมั้น เมื่อตกลงเรียบร้อยแล้วฝ่ายชายก็จะหาฤกษ์ยามยามดีนำสินสอดทองหมั้นไปให้ฝ่ายหญิงประกาศว่า ฝ่ายชายได้มา " ถ่านางใหม่ " แล้วสินสอดทองหมั้นโดยทั่วไปจะมี เนื้อหมู 60 ชั่ง เหล้าขาว 2 ไห เงิน 800 หยวน (ปัจจุบันมากกว่านี้หลายเท่า) ขนมหวาน และขนมเปี๊ยะ เป็นต้น หรือว่าแล้วแต่ทั้งสองฝ่ายเจรจาต่อรองกันว่าอยากได้อะไรบ้างนอกเหนือจากสิ่งที่เตรียมไว้ล่วงหน้าแล้ว หรือบางรายนอกเหนือจากเงินของขวัญที่ให้แล้วยังให้เงินอีกก้อนหนึ่งแทนค่านี้ออกหมั้น เหล้าแล้วให้ฝ่ายหญิงไปจัดการซื้อเนื่องจากบ้านของเจ้าบ่าวห่างไกลจากบ้านเจ้าสาว สัวปากที่จะขนของเหล่านี้มาตาม (ไชจี้เสน, สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2551) กล่าวว่า เมื่อฝ่ายหญิงรับสินสอดทองหมั้นไว้แล้ว ก็จะหันหมั้นเป็นจีน ๆ ซินละ 1.5 ชั่งหรือ 3 ชั่ง เธอไปแจกญาติพี่น้องจนทั่วเป็นการแจ้งข่าวว่าบุตรสาวของตนรับหมั้นแล้ว แต่ถ้าหากพ่อแม่ฝ่ายหญิงขัดข้องก็จะอ้างเหตุต่าง ๆ ปฏิเสธไม่ยอมรับของขวัญที่แม่สื่อนำไปให้ เมื่อเกิดสภาพการณ์เช่นนี้ขึ้นมา ถ้าหนุ่มสาวยังยืนยันในความรัก ฝ่ายชายก็จะส่งแม่สื่อ ไปสู่ขออีกรอบหนึ่ง เพื่อให้พ่อแม่ฝ่ายหญิงยอมรับ แต่ถ้าพ่อแม่ฝ่ายหญิงยังยืนยันไม่เห็นด้วย เจ้าหนุ่มก็ต้องแอบนัดเจ้าสาว " กอยกัน " เมื่อนัดเวลาและสถานที่เป็นที่แน่นอน หญิงสาวก็จะวางเงินจำนวนหนึ่งไว้บนไหข้าว แล้วแอบไปพบเจ้าหนุ่มตรงที่นัดหมายไว้ แล้วพากันไปอยู่บ้านฝ่ายชาย เมื่อพ่อแม่ฝ่ายหญิงเห็นเงินบนไหข้าวก็รู้เลยว่าลูกสาวหนีตามเขาไปแล้ว ถึงจะ โกรธมากก็ต้องยอม เมื่อเวลาผ่านไปสองสามวัน ฝ่ายชายก็จะนำเอาสินสอดทองหมั้นมาขอที่บ้านฝ่ายหญิงและปรึกษาหารือกำหนดวันแต่งงาน ฝ่ายหญิงเห็นว่าเรื่องผ่านไปแล้ว จึงเรียกเอาสินสอดทองหมั้นให้มากเข้าไว้ เป็นการตอบแทน

อย่างไรก็ตาม (ไชจี้เสน, สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2551) กล่าวว่า โดยทั่วไปชาวไทยได้คงเมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงการหมั้นแล้ว จะไม่มีการทำลายสัญญาการหมั้น แต่ถ้าฝ่ายหญิงกลับคำ ต้องยอมคืนสินสอดทองหมั้นและเงินของขวัญทั้งหมดให้แก่ฝ่ายชาย ส่วนเนื้อหมูที่ให้นั้นก็คิดเป็นเงินคืนแทนแล้วจึงคืน ส่วนฝ่ายชายนั้นจะไม่คืนผ้าทอที่ฝ่ายหญิงมอบให้เป็นของหมั้นนั้นๆ ถ้าฝ่ายชายกลับคำจะไม่สามารถขอคืนสินสอดทองหมั้นและเงินของขวัญทั้งหมดที่มอบให้ฝ่ายหญิง ขอคืนได้เพียงส่วนหนึ่งของสินสอดทองและเงินของขวัญเท่านั้น

3.3. การสมรส

เมื่อการหมั้นผ่านพ้นไปประยะหนึ่ง ฝ่ายชายก็จะให้แม่สื่อนำสินสอดทองหมั้นไปให้ฝ่ายหญิงและกำหนดวันแต่งงาน เมื่อกำหนดวันแต่งงานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ญาติพี่น้องฝ่ายหญิงที่ได้รับเนื้อหมั้นต่างก็จะนำผ้าที่ทอขึ้นเองมาให้คนละสามถึงห้าเมตร มาให้เป็นของขวัญแก่หญิงสาวที่รับหมั้น พอถึงวันแต่งงาน ก่อนที่ฝ่ายชายจะรับเจ้าสาวออกจากบ้านพ่อแม่ไปอยู่บ้านด้วย เจ้าสาวจะร้องไห้อย่างเต็มที่แสดงความเศร้าโศกในการจะต้องห่างจากพ่อแม่พี่น้อง ไปอยู่กับครอบครัวของสามีที่ยังไม่คุ้นเคย แม่ของเจ้าสาวก็ร้องไห้ด้วยความเสียใจ แสดงความอาลัยอาวรณ์ในการที่ถูกสาวของตนซึ่งต้องห่างจากบ้าน ไปเป็นสมาชิกของครอบครัวคนอื่น จึงมีการร้องเพลงที่เรียกว่า คำให้ประคอง นิมนานเหมินท์ และดาวเซิงหวา (2542, หน้า 61) หลังจากนั้นเจ้าบ่าวจะสวมชุดเข้าพิธีสะพานสายแพรสีแดงปักดอกไม้เงินไว้บนหมวกทั้ง 2 ข้าง เชื้อเชิญเพื่อนเจ้าบ่าวและมิตรสหายไปยังบ้านเจ้าสาว แล้วนำเหล็ก ทอพีพี เป็นอาทิ ไว้บนถาดยกไปให้ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง ที่นั่งอยู่กลางห้องโถง แล้วไปไหว้บรรพบุรุษของฝ่ายหญิงที่หึงบูซา ค่อยกลับมาไหว้ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงที่ห้องโถง ผู้ใหญ่อวยพรเสร็จรับถาดแล้วก็นับว่าสองฝ่ายเกี่ยวคองกันอย่างเป็นทางการ ถึงเวลานี้ฝ่ายหญิงจะให้สายสะพานแพรแดงแก่เจ้าบ่าวอีกสายหนึ่งพร้อมด้วยดอกไม้เงินอีกคู่หนึ่ง ต่อจากนั้นเจ้าบ่าวค้ำน้ำพ้อตาแม่ยายและมอบค่าน้ำนมให้อีกจำนวนหนึ่ง เมื่อเสร็จพิธีตามระเบียบแล้วเจ้าบ่าวก็เข้าไปในห้องเจ้าสาว สวมกำไลเงินให้ แล้วพาเจ้าสาวออกมาอาลาพ่อแม่พี่น้อง คลุมผ้าคลุมหัวสีแดงแล้วให้น้องสาวหรือน้องชาย พยุงออกประตูบ้านขึ้นไปนั่งบนม้า บางรายที่ไม่มีพาหนะอะไรทั้งสิ้นนั้น จะใช้วิธีการเดิน (ปัจจุบันใช้เป็นรถยนต์) ซึ่งฝ่ายชายเตรียมมา แล้วเดินทางพร้อมเพื่อนเจ้าสาวและมิตรสหายของเจ้าสาว และของติดตัวเจ้าสาวไปยังบ้านเจ้าบ่าว

เมื่อขบวนรับเจ้าสาวมาถึงริมหมู่บ้านเจ้าบ่าว น้องชายเจ้าบ่าวจะออกมางูมม้า ถ้าเจ้าบ่าวไม่มีน้องชาย ให้เด็กผู้ชายคนใดคนหนึ่งในวงศ์ตระกูลทำหน้าที่แทนก็ได้ ก่อนเข้าหมู่บ้านต้องไหว้เสื่อบ้านและทวารบาล เข้าเรือนแล้วก็ทำพิธีไหว้ฟ้าดิน บรรพบุรุษ พ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่ของเจ้าบ่าวที่มาอวยพร ข่างซิบจะซิบกลอนอำนวยพรให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวให้มีความสุข ถือไม้เท้ายอดทอง กระบองยอดเพชร

ตามขนบธรรมเนียมการสมรสของชนชาติไทใต้คง นอกจากเจ้าสาวแต่งไปอยู่ที่บ้านเจ้าบ่าวแล้ว บางรายเจ้าบ่าวแต่งไปอยู่บ้านเจ้าสาวก็มีเหมือนกัน แต่มีไม่มากนัก พิธีกรรมสมรสอย่างหลังนี้ไม่มีอะไรแตกต่างกับอย่างแรกมากนัก ต่างกันตรงที่อย่างหลังนั้นจะจัดงานเลี้ยงที่บ้าน

เจ้าสาวเท่านั้น

หนุ่มสาวไทได้คงเมื่อสมรสแล้ว พ่อแม่พี่น้องจะไปในห้องคู่บ่าวสาวตามอำเภอใจไม่ได้ อีกต่อไปแล้ว ลูกสะใภ้จะรับประทานอาหารในครัวไม่ออกไปร่วมโต๊ะเดียวกันกับพ่อสามีและพี่ชายสามีอัน เป็นการแสดงความเคารพ

3.4. การหย่า

ในสมัยก่อนการหย่า ถ้าฝ่ายหญิงกลับมาอยู่ที่บ้านพ่อแม่ของตน และฝ่ายชายก็ไม่มา รับไปกลับบ้าน พอเวลานานถึงครึ่งปีก็ถือว่าหย่ากัน แต่ถ้าฝ่ายหญิงต้องการแต่งงานอีกครั้ง แล้วฝ่ายชายไม่ได้แต่งงานก่อนฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงต้องให้เงินก้อนหนึ่งและกลัวน้ำว่าแกฝ่ายชายถือว่าเป็น การชดใช้แกฝ่ายชาย โดยปกติแล้วเงินก้อนที่กล่าวมานั้นผู้ที่แต่งงานกับฝ่ายหญิงภายหลังนั้นเป็น ฝ่ายออกเงิน ปัจจุบันถ้าต้องการหย่า โดยปกติแล้วทั้งสองฝ่ายจะต้องเชิญผู้อาวุโสของแต่ละฝ่ายมา ตัดสิน และมีการไปทำเรื่องการหย่าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางราชการ (冯哲, 2003, 1 月)

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เห็นได้ว่าชาวไทได้คงมีเสรีภาพเป็นอย่างสูงในการหาความรัก พ่อแม่ไม่สามารถจะตัดสินใจในเรื่องสำคัญอย่างการสมรสนั้นให้แก่ลูกได้ อีกอย่างในเรื่องการหย่า กันนั้นจะเห็นได้ว่าถึงแม้หย่ากันก็ยังให้เกียรติซึ่งกันและกัน

4. ขึ้นบ้านใหม่

กงจิ้นเหวิน (2538, หน้า 106) กล่าวว่า การสร้างเรือนใหม่ของชาวไทได้คง ต้องหา ฤกษ์ตอกเข็ม ปักเสา และขึ้นชื่อ เมื่อสร้างเสร็จก็ต้องหาฤกษ์ขึ้นบ้านใหม่ (บางรายถือเอาวันปักเสา ขึ้นชื่อเป็นวันขึ้นบ้านใหม่พร้อมกัน ไปเลย) ในวันนั้นเจ้าของบ้านต้องจัดงานเลี้ยงแขกและเพื่อน บ้านที่มาอวยพร

พิธีขึ้นบ้านใหม่ก็น่าสนใจ เมื่อเริ่มพิธีจะมีชายหนุ่มคนหนึ่งหอบหัว ทั้งหมด กระทะ ซึ่ง ฤกษ์เงิน มีคดาบ แอก และมีถือคอบเพลิงนำหน้า คนอื่น ๆ หอบข้าวสาร น้ำ กระเป่าเสื้อผ้า เครื่องใช้ ไม้สอยตามติดกันมา ญาติพี่น้องเพื่อนฝูงต่างถือของขวัญตามหลังถึงหน้าประตูบ้าน คนนำหน้าจะ ถามด้วยเสียงดัง ๆ ว่า

“เจ้าของบ้านอยู่ไหม?”

เจ้าของบ้านจะตอบว่า “อยู่ ท่านมีธุระอะไรหรือ?”

“เราจะมาหาที่พักพิง”

“พวกท่านมาจากไหน”

“เรามาจากคันท่านู๋เจียง (หัวคง)”

“พวกท่านได้นำอะไรมาบ้าง?”

“นำเอาทรัพย์สินเงินทอง หม้อ กระทะ ซึ่ง ถ้วย ตะบวย และกะละมัง พร้อมทั้งม้า วัว ควาย เป็นฝูง”

เจ้าของได้ยินดังนั้นก็ดีใจและว่า “ดีแล้ว ดีแล้ว เชิญเข้ามาเถอะ เข้ามาพักกันในเรือน” คนที่อยู่นอกประตูก็จะพากันเข้าไปในเรือนใหม่ ก่อไฟ จัดวางของที่นำมาพร้อม ของขวัญ แล้วนั่งล้อมกองเพลิงฟังผู้อาวุโส กล่าวคำอวยพรว่า

“วันนี้เป็นวันสิริมงคล ตั้งแต่ขึ้นไป ครอบครัวยุคท่านจะกลมเกลียวเหมือนโตะกลม ชีวิตความเป็นอยู่ จะดีวันดีคืนภัยพิบัติ โรคพยาธิไม่เบียดเบียน มือซ้ายกำทอง มือขวากำเงิน ฝันว่าได้ทองคำมากมาย ตื่นขึ้นได้ทองคำหมื่นตำลึงบนเรือน เงินทองเต็มหีบ ได้ธนูข้าวเปลือกเต็มยุ้งฉาง วัวควายและม้าเต็มคอก ขออำนาจพร ให้ท่านได้อยู่เรือนใหม่ นุ่งเสื้อผ้าใหม่ ๆ ห่มผ้าห่มใหม่ ๆ อยู่ดีกินดี ทุก ๆ ปี เก็บเกี่ยว เต็มเม็ดเต็มหน่วย วัว ควาย ม้า เป็ด และ ไก่เดิบ โตแข็งแรง ทั้งครอบครัวเป็นสุขสวัสดิ์”

เมื่อฟังคำอวยพรเสร็จสิ้น ทุกคนจะกล่าวพร้อมกันว่า “ดีแล้ว ดีแล้ว ขอขอบคุณ” ต่อจากนั้น เจ้าของเรือนจะแสดงความขอบคุณต่อญาติมิตรที่มาอวยพร และขอบคุณเพื่อนบ้านและผู้ใหญ่ใน หมู่บ้านที่ได้ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือในการสร้างบ้านของตน

จากพิธีกรรมการขึ้นบ้านใหม่นี้แสดงให้เห็นได้ว่าชาวไทยได้คงต้องการให้เกิดสิริมงคลแก่ ผู้อยู่อาศัยทำให้ผู้อยู่อาศัยนั้นร่ำรวย อุดมสมบูรณ์ มีความสุข

5. ประเพณีงานศพ

การจัดงานศพของชาวไทยได้คงที่สำคัญมี 2 วิธี คือ ฝังศพกับเผาศพ ผู้ที่ตายโดยปกติจะใช้พิธีฝังศพ ส่วนพระสงฆ์ถึงแก่ภรรณาหรือคนตายโหงจึงถูกนำศพไปทำพิธีเผา

คนแก่ก่อนที่จะสิ้นชีวิต จะมีอาการต่าง ๆ ดังนี้ เช่น การเกาศีรษะ เกาหน้า เป็นต้น และอาการเหล่านี้เชื่อกันว่าคนแก่ที่จะสิ้นชีวิตนั้นกำลังแต่งตัวก่อนที่เดินทางไป ดังนั้นบุตรชายคนโต ของผู้นั้นจะเอามิดีชีท่างไปที่ประตูบ้านพร้อมกับคำพูดว่า “ท่านก็ไปทางที่ลูกชี้ให้ ไม่ต้องลังเล ไม่ต้องเป็นห่วง” ชาวไทยได้คงจะไม่ให้คนแก่ไปขณะท้องว่าง เพราะเชื่อกันว่าถ้าไปขณะท้องว่างแล้ว จะไม่มีแรงระหว่างการเดินทาง นอกจากนั้นยังกลัวว่าคนที่อยู่ในอีกโลกหนึ่งจะหิวระเภาว่ามา

ขณะท้องว่าง ชาวไทได้คงก็ต้องให้อาหารหรือน้ำเข้าปาก หลังจากนั้นทางบ้านก็จะยิงปืนขึ้นฟ้า 3 นัด หรือจุดประทัด เป็นการบอกเหตุว่าบ้านนี้มีคนเสียชีวิต ญาติมิตรรู้ข่าวก็จะพากันมาช่วยกันจัดงานศพและเซ่นไหว้ ก่อนอื่น

ลูกหลานผู้ตายและญาติมิตรจะทำพิธีอาบน้ำศพ แล้วเปลี่ยนเสื้อผ้าศพที่เตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว ก่อนบรรจุโลงต้องวางกระเป๋ายี่เก้าวไว้ก้นโลง แล้วปูด้วยผ้าขาว ห่มด้วยผ้าห่มที่เตรียมไว้ก่อนแล้ว ต่อจากนั้นลูกชายและลูกสาวจะนำเอาเมล็ดข้าว เม็งแสงข่อง และไข่เงินป้อนเข้าปากศพ ตอนที่ปิดฝาโลง คนนอกครอบครัวต้องออกไป เพื่อหลีกเลี่ยงวิญญาณของคนเป็นนั้นเข้าไปในโลง ระหว่างปิดฝาคคนที่ช่วยปิดฝาลองนั้นพูดว่า ฝาลองจะปิดแล้วนะ วิญญาณต่าง ๆ ของผู้ตายนั้นเข้าไปเสีย ส่วนวิญญาณของคนที่มีชีวิตทั้งหมดออกมา หลังจากนั้นก็ปิดฝาลอง นอกจากนี้ยังนำกระดาษมาติดที่ช่องปิดทั้งหมดของโลง (刀承华 蔡荣男, 2005 年 6 月) ปิดฝาลองแล้วให้วางโลงไว้ตรงกลางห้องโลงบนกระดานพื้น การวางโลงศพนั้นก็มิวิธี โดยเฉพาะ กล่าวคือ หันด้านศีรษะไปทางฝั่งตรงข้ามกับประตูหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าหันด้านปลายเท้ามาทางประตู แล้วต้องจุดเทียนไว้ตลอดวันและตลอดคืนทั้งฝั่งศีรษะและปลายเท้า (刀承华 蔡荣男, 2005 年 6 月)

ภาพที่ 11 โลงศพวางไว้กลางห้องโลง ลูกหลานอยู่ทั้งสองข้างของโลง

ด้านหน้าโลงตั้งถ้วยใส่ข้าวสารไว้ 1 ใบ บนข้าวสารวางไข่ไก่ 1 ฟอง ซึ่งจะใช้ในการหาที่ทำหลุมฝังศพในวันที่ 3 ลูกหลานของผู้ตายต้องไว้ทุกข์ กล่าวคือ ต้องนำผ้าสีขาวซึ่งตัดเป็นเส้น

เรียบร้อยแล้วมาพันตรงศีรษะ ระหว่างที่ศพยังค้างอยู่ในบ้านนั้น บุตรหลานของผู้ตาย ต้องแยกกัน ฝ้าศพคนละข้าง หน้าโลงตั้งโต๊ะสำหรับวางข้าวและกับข้าว เหล้า น้ำชา และทอปปี้ ระหว่างศพยัง ค้างที่บ้านอยู่ยังนิมนต์พระมาสวดมนต์ นอกจากนี้แล้วคนที่ฝ้าศพนั้นต้องฝ้าให้เต็มที่ โดยเฉพาะ กลางคืน ห้ามนอนโดยเด็ดขาด เพื่อจะระวังไม่ให้แมว โดยเฉพาะแมวตัวดำกระโดดข้ามโลงศพ หรือไม่ให้แสงพระจันทร์ส่องเข้าถึงโลงศพ เพราะเชื่อกันว่าสิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ตายนั่นกลายเป็นผี โหดร้าย (ไช้ฟูอัน, สัมภาษณ์, 10 กันยายน 2551) พร้อมกันนั้นยังขอแรงคนแก่ที่มีฝีมือ ช่วยทำเรือน กงเต็ก 2 ชั้นให้ด้วยหนึ่งหลัง

ภาพที่ 12 ทำเรือนกงเต็ก 2 ชั้น

ส่วนท้องที่หยิงเจียงและเหลียงเหอ (เป็นชื่ออำเภอของไค่คิง ซึ่งหยิงเจียง นั้น ชาวไท ไค่คิงเรียกว่า เมืองหล้า และเหลียงเหอ นั้นชาวไทไค่คิงเรียกว่า เมืองตี้) ทำเฉพาะภูเขาทอง ภูเขาเงิน และต้นกัลปพฤกษ์ ระหว่างที่ศพยังค้างอยู่ในบ้านนั้น ถ้าบ้านใดบ้านหนึ่งมีคนเสียชีวิตอีก ตาม ขนบธรรมเนียมประเพณีแล้วต้องไปจัดการงานศพของผู้ตายที่หลังก่อน เพราะเชื่อกันว่าวิญญาณ ของผู้ตายที่หลังนั้น ได้นอนบนร่างของผู้ตายก่อนแล้ว ดังนั้นต้องนำศพไปฝังก่อน ถ้าในเวลา เดียวกันหมู่บ้านมีคนตายติดกันหลายคนถือว่าไม่ดี หากไม่นำศพที่หลังไปฝังก่อน อาจจะมีคนตาย ตามอีกก็ได้ (刀承华 蔡荣男. 2005 年 6 月) วันที่นำศพไปฝัง (โดยปกติแล้วช่วงเวลาของวันที่นำ ศพไปฝังนั้นต้องให้หมอช่วยดู เพื่อจะหาเวลาที่เป็นมงคลและเหมาะสมในการฝังศพ) ให้บุตรชาย คนโตของผู้ตายกำไข่ไก่ที่วางหน้าโลง อ้อนวอนศพให้ตามไปเลือกพื้นที่ฝังศพที่สุสาน เมื่อไปถึง

อุทยาน เขาจะป่าไขไก่ไปทางด้านหลัง ไขไก่แตกที่ไหนก็จุดหลุมฝังศพที่นั่น บางรายเอาขามาเลือก สถานที่การฝังของผู้ตาย คือ โยนขามแล้วขามแตกที่ไหนก็จุดหลุมฝังศพที่นั่น (ไข่เสี่ยวห้วง , สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2551) เวลานั้นศพไปยังป่าช้าถูกผู้ชายคนโตจะเดินนำหน้า(ผู้ที่ร่วมการฝังศพ นั้นต้องเป็นผู้ชาย ส่วนผู้หญิงอยู่บ้านไม่ให้ไปฝังศพด้วยกัน เนื่องจากว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่จิตอ่อน ผิด่างๆนานาที่ป่าช้าจะเข้าตัวง่าย) ลูกหลานผู้ตายเดินตามหลัง บุตรคนโตของผู้ตายก็ถือดาบนำร่องๆ หลานๆ ลูกเข่ากราบไหว้ไปตลอดทาง ท้องที่เมืองขอนนั้นจะเป็นอีกลักษณะหนึ่ง กล่าวคือ บุตรคนโตของผู้ตายนำร่องๆหลานๆลูกเข่ากราบไหว้ไปตลอดทางแต่ไม่ถือดาบ หรือถือรูปถ่ายของผู้ตายแทน(ได้รับอิทธิพลของชาวฮั่นในเขตใต้คง) สังกเป่าหลัน(Song baolan, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2551) แล้วให้โลงศพข้ามศิระะ ไปเป็นการแสดงความคารวะแก่ผู้ตาย

ภาพที่ 13 ลูกหลานและญาติเตรียมตัวให้โลงศพข้ามศิระะ

ภาพที่ 14 นำโลงศพข้ามศิระะลูกหลานและญาติ

ตลอดทางยังมีการ โปรยกระดากเงิน กระดากทองและข้างกระดาก เป็นต้น ผู้คนที่มาส่งศพถึงหมู่บ้านก็จะกลับ แถบหยิงเจียงและเหลียงเหอในขบวนส่งศพ คนเดินหน้าสุดถือคบเพลิงและโถใส่อาหาร และคอยปิกทองขาวระหว่างเดินทาง ต่อจากนั้นชายหนุ่มจะคอยจุดประทัดและเป็นคนยกต้นกัลปพฤกษ์ ต่อจากนั้นจึงเป็นพวกแบกโลง (ผู้ที่ช่วยแบกโลงนั้นจะมี 2 ทีม ทีมละ 8 คน สลับกันระหว่างการแบกโลง) (ไซ่ฝูอัน, สัมภาษณ์, 10 กันยายน 2551)

ภาพที่ 15 วิธีแบกโลงศพ วางโลงศพบนไม้ไผ่ที่ผูกเรียบร้อยนั้นแล้วแบกพร้อมกันด้วยคน 8 คน

ถ้าหากหนทางขรุขระ บุตรผู้ตายก็จะถูกเช่าขออนุญาตผู้ตายให้เดินช้าหน่อย นอกจากนี้แล้วคนได้คงยังนิยมนำน้ำหนักของโลงศพนั้นมาตัดสินความประพฤติของผู้ตายนั้นในตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ว่า ถ้าระหว่างการแบกโลงศพนั้นสบายไม่หนักเกินจะเชื่อกันว่าผู้ตายนี้เป็นผู้ที่สุจริตไม่มี ความโลภ ไม่เช่นนั้นหลังการฝังศพแล้วจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า ผู้ตายนี้เป็นผู้ที่ไม่สุจริต มีความโลภ ด้วยเหตุนี้ ในชีวิตประจำวันชาวไทยได้คงจะตั้งสอนลูกหลานว่า อย่าทำตัวเป็นคนโลภมากเห็นอะไร ก็อยาก ได้อยากมีทั้งนั้น ไม่กลัวว่าหลังตายถูกนิโทษ เพื่อหลีกเลี่ยงความ โลภ (冯齐 2003 年 1 月) เมื่อถึงจุดฝังศพก็ทำการเผาเครื่องกระดากงเด็กทั้งหมด ต่อจากนั้นจึงใช้กิ่งไม้เจียของสกรปรก ทำความสะอาด แล้วจึงทำการฝัง ก่อนกลบดินบุตรผู้ตายจะถือก้อนดินออกจากปากหลุมไปข้างหลัง แล้วปาก้อนดินลงไปบนหัวโลงเป็นการบอกกล่าวแก่ผู้ตายว่าจะกลบดินแล้ว ต่อจากนั้นทุกคนก็จะช่วยกันเอาดินกลบโลงถมเป็นรูปจอมปลวกแล้วทับด้วยก้อนหิน ก่อนที่จะกลับจะมีการเผาของ เช่น เสื้อผ้า

ที่ทางบ้านจัดให้ผู้ตาย (เพื่อให้ผู้ตายมีเสื้อผ้าใส่ในอีกโลกหนึ่ง) กระดาษเงิน (เพื่อให้ผู้ตายมีเงินใช้ในอีกโลกหนึ่ง) เรือนกงเต๊ก 2 ชั้น (เพื่อให้ผู้ตายมีที่อยู่อาศัยในอีกโลกหนึ่ง) เป็นต้น

ภาพที่ 16 ก่อนที่สิ่งศพจะถูกดินออกมาเป็นสี่เหลี่ยม
หลังการเลือกพื้นที่เสร็จสิ้น

ภาพที่ 17 การฝังศพ

ภาพที่ 18 สิ่งของศพเข้าไปในสี่เหลี่ยมที่ขุดเรียบร้อย

ภาพที่ 19 เพลเรือนกงเต๊ก 2 ชั้น และของต่าง ๆ

ให้แก่ผู้ตาย เพื่อนำไปใช้ในอีกโลกหนึ่ง

5.1 พิธีเรียกขวัญ

ตอนเช้ากลับผู้ที่ช่วยแบก โลงศพนั้น ๆ ยังไม่สามารถกลับบ้านได้ต้องกลับไปบ้านของผู้ตายอีก เพราะยังมีอีกพิธีหนึ่ง ได้แก่ พิธีเรียกขวัญ เมื่อทุกคนพร้อมหน้ากันที่ลานบ้านของเจ้าภาพ

ผู้นำพิธีนั้นก็จะเรียกด้วยเสียงดังว่า กลับมา กลับมาเถอะ วิญญาณทั้งหลายกลับมา ตอนนี้จะมีคน อารมณ์ขันแก๊งถามว่ากลับมาทุกคนหรือยัง แล้วพวกเขาจะตอบพร้อมกันว่า กลับมาแล้ว กลับ มาแล้ว หลังจากนั้นทุกคนต้องไปล้างมือ ล้างตาด้วยน้ำร้อนที่ต้มจากใบหมากเก่า (เป็นภาษาไทยใต้คง ซึ่งก็คือใบฝรั่ง คำว่าหมากนั้นแปลว่า ผล) คำว่า ก่า นั้นมีทั้งความหมายตรงว่าจับได้ และความหมาย โดยอ้อมว่า (พระเจ้าเป็นเจ้า) คุ้มครอง เพื่อเป็นการตอบแทนความช่วยเหลือ เจ้าภาพจะมอบของขวัญ ที่เป็นผ้าเช็ดหน้า 1 ผืนสบู่ 1 ก้อน และ บุหรี่ 1 ซอง (ได้รับอิทธิพลชาวฮั่นของเขตใต้คง) สมัยก่อน นั้นชาวไทใต้คงจะมอบรองเท้าที่ทำด้วยหญ้าคู่หนึ่ง และผ้าเช็ดหน้าผืนหนึ่ง ในเวลากินข้าวนั้น เจ้าภาพจัดวางไข่ต้มบนโต๊ะตามจำนวนของคนที่มาช่วยแบกโลง ไข่นี้เรียกว่าไข่เรียกขวัญ คนที่มา ช่วยงานนั้นต้องรับประทานไข่ดังกล่าวนี้เมื่อพิธีเสร็จพิธีเรียกขวัญผู้ที่อยากกลับบ้านก็กลับได้ใน เวลานี้ แต่เพื่อไม่ให้บ้านของเจ้าภาพเงิบเหงาผู้ที่กลับบ้านไป หลังอาบน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้าเสร็จก็จะ กลับมาใหม่อีก เมื่อพิธีเรียกขวัญเสร็จสิ้นลงก็หมายความว่าพิธีศพเสร็จสิ้นลงไปด้วย ตอนกลางคืน ของวันนี้จะนิมนต์พระมาที่บ้านสวดมนต์อีกครั้งหนึ่ง และจะเสร็จพิธีในเวลาประมาณ 4 ทุ่ม จากนั้นผู้ชายที่เป็นญาติและอยู่ประจำหมู่บ้านนั้นจะมาค้างที่บึงนของเจ้าภาพงาน หมายความว่าให้ กำลั้งใจและปลุกใจแก่เจ้าของบ้าน โดยปกติแล้วจะนอนค้างที่นี่สามวัน (เพราะกลางคืนของวันที่ ตามหลังการฝังศพ หากมีเสียงอะไรผิดปกติ เชื่อกันว่าผู้ตายกลับมาทำกิจกรรมที่บ้านแล้ว) (冯晋, 2003 年 1 月) รุ่งเช้าครอบครัวผู้ตายกับญาติพี่น้องยังจะนำเครื่องไปเช่น ไห้ว และเมื่อครบ 7 วัน ก็จะทำบุญไปให้ผู้ตายอีกครั้งหนึ่ง

5.2 กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการตายและการฝังศพ

ไข่อุ่น (สัมภาษณ์, 10 กันยายน 2551) กล่าวถึงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตายและ การฝังศพของชาวไทใต้คงว่า

1. ผู้ตายที่ไม่ได้ตายในหมู่บ้านนั้น ห้ามนำศพเข้าหมู่บ้าน สิ่งที่สามารทำได้คือ หา สถานที่ที่นอกเขตหมู่บ้านสักที่หนึ่ง แล้วตั้งเตาทำพิธีกรรมต่างๆที่นั่น ยกเว้นการรับประทานอาหาร
2. ผู้หญิงที่ตายด้วยการคลอดลูกนั้น ห้ามฝังเหนือสถานที่ที่ฝังศพของพวกผู้สูงอายุ
3. ผู้ตายที่เป็นเด็กนั้น โดยปกติจะไม่วางศพในโลง ใช้วิธีนำเสื่อมาห่อศพ และนำเชือกมา ผูกไว้แล้วนำไปฝัง มีแต่พิธีที่เรียบง่าย

กล่าวโดยสรุป เนื้อหาของการจัดงานศพที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นว่าชาวไท ใต้คงให้ความสำคัญแก่การตายเป็นอย่างมาก มีพิธีกรรมหลายขั้นตอน บางขั้นตอนเพื่อทำความ

เคารพศพ บางขั้นตอนเพื่อให้คนในครอบครัวมีกำลังใจ อย่างไรก็ตามกิจกรรมเหล่านั้นนั้นแสดงให้เห็นถึงพิธีกรรมเก่าแก่ของชาวไทยได้คงเป็นอย่างดี และอีกประการหนึ่งจากกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการตายและการฝังศพนั้นจะเห็นได้ว่าชาวไทยได้คงให้เกียรติแก่ผู้ตายที่เป็นผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก

วรรณกรรมและนิทานพื้นบ้านของชาวไทยใต้คง

1. วรรณกรรมไทยใต้คง

ประคอง นิมมานเหมินท์ และดาวเชิงหวา (2542, หน้า 58) กล่าวว่า ชาวไทยใต้คงมีวรรณกรรมของตนเองมีทั้งที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์ วรรณกรรมมุขปาฐะได้แก่ วรรณกรรมที่ถ่ายทอดด้วยปาก ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งในรูปตำนาน นิทานพื้นบ้าน เรื่องเล่า และเพลงพื้นบ้าน ส่วนวรรณกรรมลายลักษณ์ สมัยก่อนเขียนบนเยื่อกระดาษบาง ๆ แผ่นใหญ่ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมเกี่ยวกับศาสนา เช่น พุทธประวัติ ชาดก คติธรรมคำสอน ซึ่งนิยมคัดลอกถวายวัดและตำนานทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยการสร้างบ้านแปลงเมือง นิยาย นิทาน บทชมธรรมชาติ บรรยายอารมณ์ความรู้สึกและเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน วรรณกรรมลายลักษณ์ของไทยใต้คงมีทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง แบ่งได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

ลึกลอง (หนังสือหลวง หรือ หนังสือใหญ่) ได้แก่ ตำนานการสร้างแปลงเมืองและตำนานเกี่ยวกับความเป็นมาของจักรวาล

ลึกรรรม เป็นวรรณกรรมเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ได้แก่ พุทธประวัติชาดกต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่ ทศชาติ และพระธรรมคำสอนต่าง ๆ

ลึกลีลาว มีลักษณะคล้ายเพลงยาว เป็นจดหมายรักโต้ตอบระหว่างหนุ่มสาว ปัจจุบันนิยมนำลึกลีลาวไปใช้ในการขับร้องและเป็นบทเริ่มต้นในการแสดง

2. การเล่านิทานของชาวไทยใต้คง

ประคอง นิมมานเหมินท์ และดาวเชิงหวา (2542, หน้า 64) ไทยใต้คงเรียกนิทานพื้นบ้านว่า “อาป้อม” และมีนิทานพื้นบ้านที่เล่าสืบทอดกันมาช้านานเป็นจำนวนมาก มีคำกล่าวที่รู้จักกันดีในหมู่ชาวไทยใต้คงว่า “นิทานของเราเกี่ยวสามเล่มก็บรรทุกไม่หมด”

ชาวไทยใต้คงเล่านิทานสู่กันฟังในหลายโอกาส ช่วงหัวค่ำ เด็ก ๆ มักมานั่งรวมกัน และขอให้ผู้เป็นย่า หรือญาติผู้ใหญ่อื่น ๆ เล่านิทานให้ฟัง แม้เมื่อถึงเวลาที่เด็กเข้านอนผู้ปกครองก็มักเล่า

นิทานให้ฟัง เด็กอาจหลับไปพร้อมกับจินตนาการอันบรรเจิด นิทานยังมีบทบาทในเวลาเด็กทำผิดพลาดหรือทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ผู้ใหญ่ก็จะเล่านิทานให้ฟังเพื่อเป็นการสอน แนะนำ ตักเตือนเด็กในทางอ้อม ดังนั้นนิทานจึงให้ทั้งความบันเทิงและคติคำสอนแก่เด็กไทยได้คง

สำหรับผู้เล่าผู้แก่ชาวไทยได้คง นิทานก็เป็นที่นิยมเล่าสู่กันฟัง เวลาค่ำหลังรับประทานอาหารเย็น ผู้เล่าผู้แก่มักจะรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อเล่านิทานสู่กันฟังอย่างสนุกสนาน แม้ขณะที่ผู้ใหญ่และคนหนุ่มสาวเดินทางไปนอกบ้าน เช่น ไปตลาด เข้าป่า หรือไปทำไร่ ระหว่างทางก็มีเรื่องเล่าสู่กันฟัง เวลาทำงาน ไม่ว่าจะงานหนักเช่นทำนา ทำสวน ทำไร่ หรืองานเบา เช่น จักสาน ทอผ้า เย็บหรือปักผ้า ชาวไทยได้คงก็มักเล่านิทานสู่กันฟัง ในงานเทศกาลและงานต่าง ๆ เช่น งานวัด งานแต่งงาน งานศพ ก็มักมีการเล่านิทานอย่างมีชีวิตชีวา พระสงฆ์ไทยได้คงเป็นนักเล่านิทานที่ดี มักเล่านิทานให้อุบาทสกุบาติกาฟังหลังจากแสดงพระธรรมเทศนา กล่าวได้ว่า เมื่อใดมีการรวมกลุ่มกัน การเล่านิทานก็เกิดขึ้นในสังคมชาวไทยได้คง

อนึ่ง ในสังคมไทยได้คง การสร้างวรรณกรรมลายลักษณ์ด้วยวัดจัดเป็นการสร้างบุญกุศลที่สำคัญอย่างหนึ่งเรียกกันว่า “หลู่ลิก” เป็นที่นิยมมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน วรรณกรรมที่เขียนบนใบลานนี้ส่วนมากเป็นวรรณกรรมศาสนา ที่มีเนื้อเรื่องเป็นพุทธประวัติบ้าง นิบาตชาดกบ้าง และส่วนใหญ่เป็นชาดกนอกนิบาตที่เรียกว่า นิทานอาลอง ซึ่งหลายเรื่องที่มาจากนิทานพื้นบ้าน วรรณกรรมลายลักษณ์ของไทยได้คงจึงมีส่วนในการถ่ายทอดและสืบทอดนิทานพื้นบ้าน ซึ่งเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะให้แพร่หลายต่อไปหลายยุคหลายสมัย

3. เพลงพื้นบ้าน

ประคอง นิมมานเหมินท์ และดาวเชิงหวา (2542, หน้า 59) กล่าวว่าชาวไทยได้คงชอบความสนุกสนาน ชอบร้องเพลง คนได้คงเรียกเพลงว่า “คำ” นักร้องผู้เชี่ยวชาญเรียกว่า “หมอลำ” เวลาออกจากบ้านเข้าสู่ทุ่งสู่ป่าก็ร้องเพลงเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึก ความนึกคิด และเพื่อสร้างความสนุกสนาน ชาวไทยได้คงจึงมีเพลงพื้นบ้านมากมายสืบทำนอง ทำนองที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

3.1 ทำนองคำหมากรุก ทำนองนี้นิยมร้องในทุ่งในป่า แต่ละเมืองมีคำหมากรุกเฉพาะถิ่นของตน เช่น คำหมากรุกเมืองหน้า คำหมากรุกในเจเมืองขอนแก่น (คำหมากรุกชาวเมืองเมืองขอนแก่น) และคำหมากรุกในเมืองเมืองขอนแก่น (คำหมากรุกชาวบ้านเมืองขอนแก่น) เนื้อหาไม่จำกัด แสดงความรู้สึกนึกคิดค้นไหนก็ได้

3.2 ทำนองคำเขียว คำเขียวมีความหมายว่า ทำนองนกแก้ว ในสมัยก่อนใช้ในจดหมายหนุ่มสาว มีตำนานความเป็นมาเล่ากันว่า เมื่อก่อนมีเศรษฐีคนหนึ่งมีลูกสาวหนึ่งคนชื่อ

คำผอง คำผองมีความรักกับลูกจ้างที่ซื้อแสงทูนอย่างลึกซึ้ง แต่เศรษฐกิจกับภรรยาขัดข้อง ไม่ให้คำผองกับแสงทูนพบหน้ากัน เพราะว่าฐานะไม่เท่าเทียมกัน คำผองคิดถึงแสงทูนจึงเขียนจดหมายใส่ในแกนพันด้ายแล้วผูกติดคอแมวส่งถึงแสงทูน ภรรยาเศรษฐกิจรู้แล้วไม่ให้คำผองทอผ้าใส่แกน คำผองจึงเขียนจดหมายแล้วใช้ขี้ผึ้งพอกให้แมวช่วยส่งถึงแสงทูน ต่อมาไม่นาน ภรรยาเศรษฐกิจก็รู้จึงจุดหลุมริมสวนเพื่อทำร้ายแสงทูน แต่แสงทองไม่ไปริมสวน กลับไปคำผองไปริมสวนและตกหลุมตาย ภรรยาเศรษฐกิจไปฟ้องกษัตริย์ว่าแสงทูนทำร้ายคำผองจนเสียชีวิต กษัตริย์ลงโทษประหารชีวิตแสงทูน ต่อมาในสวนก็มีนกแก้วสองตัวอยู่กันอย่างใกล้ชิด เศรษฐีอีกคนหนึ่งเห็นก็จับนกแก้วทั้งสองไปขังในกรง นกแก้วสองตัวร้องเพลงอย่างไพเราะ อีกทั้งยังพูดเป็นภาษาว่าทั้งสองเป็นคำผองกับแสงทูน ต่อมา นกแก้วก็ช่วยลูกชายเศรษฐกิจส่งจดหมายถึงคูรัก หลังจากนั้นแล้วชาวไทได้คงจึงมีคำเจียว ปัจจุบันนี้ชาวไทได้คงก็ใช้คำเจียวในละครและใช้ทำนองคำเจียวบรรยายหรือเป็นบทนมต่าง ๆ

3.3 ทำนองม้าสิบสอง ทำนองนี้ใช้ในการแสดง “ม้าสิบสอง” ในเวลาตรุษจีน การแสดงนี้แสดงถึงดินฟ้าอากาศ การทำมาหากินและกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวไทได้คงแต่เดือนตั้งแต่ต้นปีถึงปลายปี เวลาแสดงต้องมีหนุ่มหกดคนสาวหกดคน แต่งกายเหมือนคนขี่ม้า โดยส่วนที่เป็นม้าใช้ไม้ไผ่สาน ปิดด้วยกระดาษ หนุ่มสาวแยกกันเข้าแถว ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงร้องสลับกัน ร้องบรรยายเหตุการณ์แต่ละเดือนตามลำดับ ปัจจุบันนี้ก็นำทำนองนี้ใช้ในการแสดงละคร โดยเฉพาะเวลาเริ่มการแสดงแต่ละตอน ใช้ทำนองม้าสิบสอง โดยเปลี่ยนเนื้อเพลง

3.4 ทำนองค้ำกลอง ทำนองนี้ใช้ในเวลารำกลอง ซึ่งชาวไทได้คงเรียกว่า “ค้ำกลอง” หนุ่มสาวจะรำเป็นวง เนื้อหาค้ำกลองส่วนมากเป็นบทนมบ้านเมืองและธรรมชาติ ตลอดจนถ่ายทอดอารมณ์เบิกบานใจ

3.5 ทำนองคำเจิง คำเจิง มีความหมายว่า ทำนองละคร ใช้ร้องเฉพาะในละคร แต่ปัจจุบันก็ร้องในทุกในป่าด้วย มีทั้งคำเจิงผู้ชายและคำเจิงผู้หญิง และแต่ละเมืองก็มีคำเจิงที่มีลักษณะเฉพาะเมือง

3.6 ทำนองคำลิก คำลิก มีความหมายว่า ทำนองคัมภีร์ หมายถึงทำนองเสนาะใช้ในเวลาดำเนินวรรณกรรมลายลักษณ์ประเภทต่างๆ มีทั้งที่เป็นวรรณกรรมทางศาสนาและวรรณกรรมพื้นบ้านทั่วไป ทำนองคำลิกของแต่ละเมืองอาจแตกต่างกันเล็กน้อย

3.7 ทำนองคำให้ ให้ หมายถึง ร้องให้ แยกออกเป็นคำร้องให้งานศพ และงานร้องให้งานแต่งงาน

3.7.1 ในงานศพลูกหลานและญาติผู้หญิงของผู้เสียชีวิตต้องร้องไห้ มีการร้องเพลง คร่ำครวญด้วยความเศร้าโศกเสียใจ พรรณนาถึงความอาลัยรักและกล่าวถึงการเตรียมตัวของอาหาร ผลไม้ที่ผู้ตายเคยชอบสำหรับถวายพระเพื่ออุทิศให้ผู้ตาย

3.7.2 ในงานแต่งงาน ก่อนฝ่ายชายจะมารับเจ้าสาวออกจากบ้านพ่อแม่ไปอยู่บ้าน ด้วย เจ้าสาวร้องไห้อย่างเต็มที่แสดงความเศร้าโศกในการจะต้องห่างจากพ่อแม่พี่น้องไปอยู่กับ ครอบครัวของสามีที่ยังไม่คุ้นเคย แม่ของเจ้าสาวก็ร้องไห้ด้วยความเสียใจ แสดงความอาลัยอาวรณ์ ในการที่ลูกสาวของตนเองจะต้องห่างจากบ้านไปเป็นสมาชิกของครอบครัวคนอื่น จึงมีการร้อง เพลงที่เรียกว่า คำไห้

อักษรไทใต้คง

อักษรไทใต้คงใช้ในปัจจุบันนี้ เป็นอักษรไทใต้คงใหม่ที่ปฏิรูปจากอักษรไทใต้คงเก่า นอกจากนี้ทางเมืองมลาวและหัวเมืองทางใต้ของใต้คงยังใช้อักษรไทใหญ่รัฐฉานที่เรียกกันว่า อักษร ป็อง และพุทธศาสนาเถรวาทนิกายกึ่ง โยน เคยใช้อักษรล้านนาที่เรียกกันว่า อักษรธรรม อักษรทั้ง 4 ชนิด ดังกล่าวมีความเป็นมาดังต่อไปนี้ เจียแนจอง (ยรรยง จิระนคร, 2538, หน้า 29)

อักษรไทใต้คงเก่า ที่จริงก็คือ อักษรไทใหญ่ ทางการจีนเรียกว่า อักษรไทเหนือเก่า (เพราะ ทางการจีนเรียกไทใต้คงเป็นไทเหนือ) นักวิชาการจีนกล่าวว่า หลักฐานจากตำนานอาหมบูรณจีน แสดงว่า พ.ศ. 1816 ก็มีการใช้อักษรไทใหญ่แล้ว เอกสารโบราณของจีนชื่อ ประวัติชาวไป๋ฮี้ ซึ่งเป็นบันทึกการเยือนหัวเมืองไทใหญ่ของทูต ราชสำนักราชวงศ์หมิง กล่าวว่า ไทใหญ่ใช้ “อักษร พม่า” นักวิชาการจีนทั่วไปวิเคราะห์ว่า อักษรพม่าที่ทูตจีนเขียนถึงนั้นก็ใช้อักษรไทใหญ่ อักษรไท ใหญ่นี้ใช้กันในอาณาบริเวณที่กว้างใหญ่ไพศาลมาก คือในอดีตเคยใช้ในหัวเมืองต่าง ๆ ทั้งรัฐฉาน ในพม่าและอาณาจักรไทอาหม ส่วนยูนนานนั้นนอกจากแคว้นใต้คงดังกล่าวแล้ว เมืองคูนน้อย อำเภอรุ่งเต้อะ เมืองคุย เมืองพง อำเภอเงินคาง, เมืองดี เมืองกึ่งม้า อำเภอกึ่งม้า, เมืองจิม เมืองลำ อำเภอหลานซาง, เมืองม้า เมืองแลม อำเภอเมืองแลม, เมืองกำ เมืองบ่อ อำเภอเชียงกุ ซึ่งเป็นหัวเมือง คนไทใหญ่ที่เชื่อว่า อพยพมาจากแถบเมืองมลาว ก็ใช้อักษรไทใหญ่ในด้านบริหาร และชีวิตประจำวัน ถึงแม้ว่าหัวเมืองดังกล่าวส่วนใหญ่ใช้อักษรธรรมหรืออักษรล้านนาในพระคัมภีร์และงานศาสนาก็ ตาม อักษรไทใหญ่มีพยัญชนะ 19 ตัว ไม่มีวรรณยุกต์กำกับ การจะอ่านเป็นเสียงสูงหรือเสียงต่ำ ต้อง วินิจฉัยรูปคำตามความหมายของวลีหรือประโยค และเขียนศัพท์บาลีก็ไม่สามารถสะกดเสียงอย่าง

แบบเนียนได้ อักษรไทใหญ่ของใต้คงสมัยราชวงศ์หมิง พ.ศ. 1911-2187 และก่อนนั้นกับหลังราชวงศ์หมิงมีรูปทรงต่างกัน สมัยก่อนชาวไทใหญ่ใช้ก้านฝักจุกจุ่มหมึกเขียนหนังสือ อักษรไทใหญ่จึงมีรูปทรงกลมป้อม กล่าวกันว่าเคยขนานนามว่า “ตัวธรรม” (เช่นเดียวกับอักษรล้านนา) หลังสมัยราชวงศ์หมิง ชาวไทใหญ่ใช้ฟูกันจิ้นจุ่มหมึกเขียนหนังสือ อักษรไทใหญ่จึงกลายเป็นรูปทรงยาวเหลี่ยมและคล้ายถั่วงอก เพราะฉะนั้น เอกสาร โบราณของไทใหญ่ใต้คงควรมีอักษรรูปทรงกลมป้อม

อักษรไทใต้คงใหม่ ตอนเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ ช่วงต้นศตวรรษที่ 50 ของคริสต์ศักราช หัวเมือง เจดแคว้นใต้คงยังขึ้นกับเขตปาวชานเมื่อปลายเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2459 ช่วงเปิดประชุมสมัชชาผู้แทนประชาชนเขตปาวชานสมัยที่ 3 ได้มีมติจัดตั้งคณะกรรมการปฏิรูปอักษรไทโดยสังกัดที่ว่าการข้าหลวงเขตปาวชาน พระเถระกุดาแห่งวัดตอกุง เมืองหล้า อำเภอหึงเจียงเป็นรองประธาน ต่อมาคณะกรรมการปฏิรูปอักษรไทดังกล่าว ก็ได้ปฏิรูปอักษรไทใต้คงแบบใหม่ ซึ่งมีพยัญชนะ 19 ตัวเช่นเดิมแต่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์เมื่อปี พ.ศ. 2497 แต่ผู้ที่เคยใช้อักษรไทเก่ามาแล้วรู้สึกสับสนต่อวรรณยุกต์มาก จึงมีการปรับปรุงเครื่องหมายวรรณยุกต์ใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2508 ทำให้ผู้ที่เคยใช้อักษรไทเก่ามาแล้วอ่านง่ายขึ้น เอกสารราชการและสิ่งพิมพ์ของสำนักพิมพ์แคว้นใต้คงใช้อักษรไทใหม่มาตลอด ปัจจุบันมีหมู่บ้านและวัดบางแห่งใช้อักษรไทใหม่ คัดลอกพระคัมภีร์

อักษรไทป่อง หรืออักษรไทใหญ่รัฐฉาน คนไทยูนานไม่ว่าไทลื้อหรือไทเหนือ ต่างเรียกรัฐฉานว่า เมืองป่อง เลยเรียกอักษรรัฐฉานเป็นอักษรป่อง หนังสือ ศาสนาใต้คง เรียบเรียงโดยจางเจียนจาง และคณะพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ชนชาติใต้คงปี ค.ศ. 1992 กล่าวว่า ไทใหญ่รัฐฉานเดิมทีก็ใช้อักษรไทใหญ่เก่าแบบเดียวกันกับอักษรไทใต้คงเก่า หลังจากรัฐฉานตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษเมื่อ พ.ศ. 2428 แล้ว ทางราชการอาณานิคมอังกฤษได้อำนวยการประดิษฐ์อักษรไทขึ้นใหม่ที่เรียกว่าอักษรป่อง เพื่อใช้แทนอักษรไทใหญ่เก่า สิ่งพิมพ์และพระคัมภีร์ เอกสารรัฐฉานใช้อักษรป่องทั้งสิ้น อักษรชนิดนี้มีพยัญชนะ 19 ตัว เช่นเดียวกันเมืองมวและวันเทียง (วันเตง) ซึ่งเป็นหัวเมืองด่านใต้ของแคว้นใต้คงใช้อักษรป่องโดยแพร่เข้ามาจากรัฐฉานช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20

อักษรโยน คือ อักษรล้านนา ที่เรียกกันว่า อักษรธรรม ชาวไทใต้คงบางคนคิดว่าเป็นอักษรไทเหนือ โดยไม่ทราบว่าอักษรไทลื้อก็มาจากอักษรล้านนา อักษร โยนนี้แพร่เข้าใต้คงพร้อมกันกับพุทธเถรวาทนิกายถึง โยนเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 15 รายงานทางราชการลงวันที่ 2 พ.ศ. 2501

ของฝ่ายกรรมาณแนวร่วมแคว้นใต้คงเรื่อง ทรูปรงานศาสนาของใต้คง กล่าวว่ “นิกายกึ่งโยนยังใช้ อักษรไทสิบสองพันนา” บัจจุบันพระคัมภีร์ใต้คงส่วนหนึ่ง ยังใช้อักษรโยนหรืออักษรธรรมเขียน คาถา “นะ โม ตั สสะ” ในตอนเริ่มต้นอารัมภบท

พยัญชนะไทใต้คงใหม่ (19 ตัว)

u	c	i	q	o	,	w	x	v	y
[K]	[x]	[ŋ]	[ts]	[s]	[j]	[t]	[tʰ]	[l]	[P]

z	r	z	s	[n	c	o	e
[pʰ]	[m]	[f]	[v]	[h]	[ʔ]	[kʰ]	[tsʰ]	[n]

วรรณยุกต์ไทใต้คง (6 วรรณยุกต์)

ลำดับ	1	2	3	4	5	6
ปัจจุบัน	ไม่มีรูป	;	b	j	h	f
สมัยก่อน	ไม่มีรูป	:	B	J	H	F

สระไทใต้คงใหม่ (84 ตัว)

-g									
[au]									
-p	-mp				-kp	-lp	-.p	-Lp	-Kp
[ai]	[a: i]				[ui]	[oi]	[ɔi]	[mi]	[əi]
-s	-ms	-ds	-as	-ts				-Ls	-Ks
[au]	[a: u]	[iu]	[eu]	[eu]				[uu]	[əu]

-r	-mr	-dr	-ar	-tr	-kr	-lr	-.r	-Lr	-Kr
[am]	[a: m]	[im]	[em]	[ɛm]	[um]	[om]	[ɔm]	[um]	[əm]
-e	-me	-de	-ae	-te	-ke	-le	-.e	-Le	-Ke
[an]	[a: n]	[in]	[en]	[ɛn]	[un]	[on]	[ɔn]	[un]	[ən]
-i	-mi	-di	-ai	-ti	-ki	-li	-.i	-Li	-Ki
[aɪ]	[a: ɪ]	[iɪ]	[eɪ]	[ɛɪ]	[uɪ]	[oɪ]	[ɔɪ]	[uɪ]	əɪ[]
-y	-my	-dy	-ay	-ty	-ky	-ly	-.y	-Ly	-Ky
[ap]	[a: p]	[ip]	[ep]	[ɛp]	[up]	[op]	[ɔp]	[up]	[əp]
-w	-mw	-dw	-aw	-tw	-kw	-lw	-.w	-Lw	-Kw
[at]	[a: t]	[it]	[et]	[ɛt]	[ut]	[ot]	[ɔt]	[ut]	[ət]
-u	-mu	-du	-au	-tu	-ku	-lu	-.u	-Lu	-Ku
[ak]	[a: k]	[ik]	[ek]	[ɛk]	[uk]	[ok]	[ɔk]	[uk]	[ək]